ZLATKO ŠPOLJAR

Tajanstvena Gora

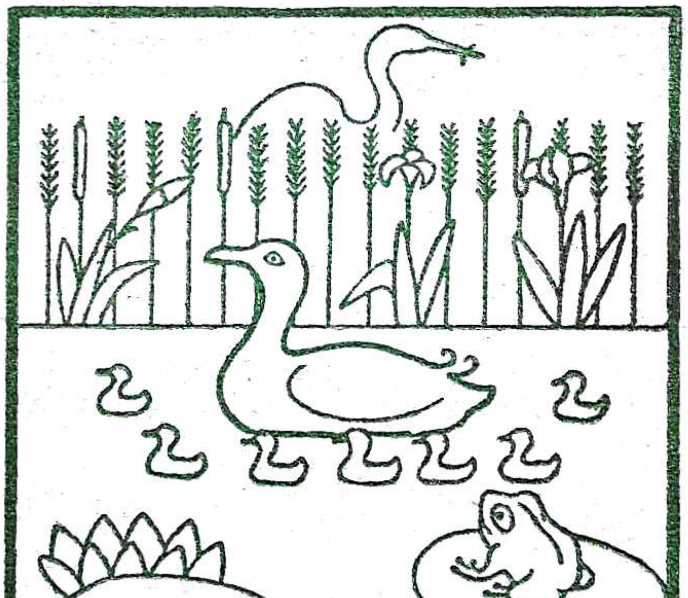

KNJIŽNICA ZA HRVATSKU MLADEŽ

KNJIŽNICA ZA HRVATSKU MLADEŽ

SVEZAK 17 — NIZ a

ZLATKO ŠPOLJAR

TAJANSTVENA GORA

ZAGREB

MATICA HRVATSKA

1944

ZLATKO ŠPOLJAR

TAJANSTVENA GORA

PRIČE IZ ŽIVOTA U PRIRODI

SA TRIDESET CRTEŽA

ANDRIJE MAUROVIĆA

ZAGREB

MATICA HRVATSKA

1944

KNJIŽNICA ZA HRVATSKU MLADEŽ

UREDNIK:

MIRKO JURKIĆ

Niz a. namienjen je djeci do 11—12 godina.

Niz b. namienjen je mladeži do 15—16 godina.

Crtež za korice izradio Mladen Veža

TISAK TIPOGRAFIJA D. D. U ZAGREBU

Uvez

Bogomil Šoban — Zagreb

TAJANSTVENA GORA

Sunce je već davno odplovilo u zlatnome čunu za plavu goru, a ujak se još ne vraća sa svoje šetnje. Veselo družtvo mladih ljudi, koje je sve do tada razpravljalo i smijalo se, odjednom se zabrinulo. Smieh je umuknuo, a razgovor kao da im više nije išao od srdca. No kad su po pločniku dvorišta odjeknuli poznati udarci štapa, svi su odahnuli, kao da im je neka mora spala sa srdca.

— Dolazi ujak, dolazi ujak! — kliknuli su svi u jedan mah.

On se odmah zaputio u vrt do sjenice, gdje ga je pod večer obično čekalo naše družtvo. Dočekali su ga i večeras s poklicima. Bio je on njihov ljubimac. Znao je tako liepo pričati, da su ga svi napeto slušali.

Za svakoga bi našao nešto. Malome Darku i Nevenki, koji su jedva segnuli žabi preko uha, sipao je kao iz rukava priče o vilama, patuljcima i vitezovima. Pučkoškolcima Milanu i Branku — Milan je polazio treći, a Branko četvrti razred — nizao je čudesa o šumi, njivi i livadi, o žarkome Suncu i

ledenome Mjesecu, o blistavim zvjezdicama i neizmjernom Svemiru. Gimnazijskim višeškolcima Slavku i Milici tumačio je neke zamršene stvari. Mlađi dakako nisu od svega toga ništa razumjeli, pa im nemojte zamjeriti, što su pri tome zievali od dosade. I Nevenkina lutka sklopila bi oči, kao da spava, a medo bi se iz ruku pospanog dječaka odkotrljao u kut i zavalio se tamo, kao da je upravo počeo svoj zimski san.

— Danas sam se malo dulje zadržao — izpriča se ujak.

— A šta li to, ujače, tebe vuče u tu planinu? Niti si lovac ni planinar, a bome ni hajduk! — upita ga Branko.

— Eh, djeco, tajanstvena je naša gora. Kad biste samo znali, šta sve tamo vidim i doživim! Vama je ona možda mrtva gromada, mrka i šutljiva, no meni je divna pričalica. Zato je i volim toliko.

— I mi volimo goru, samo nas onamo ne puste. Plaše nas koječim. Ni za nas ona nije mrtva! — uzprotivi se Milan.

— Ta da! Ona te sjeća onih neobičnih krajeva Divljeg Zapada, o kojima čitaš u pustolovnim pripoviestima. No meni ona odkriva i mnoge svoje tajne. Ona progovara i priča divne priče!

— O čemu? Zar o vilama ili patuljcima? To bih i ja slušao — klikne Darko, približi se ujaku, uzpne mu se na koljena i znatiželjno stavi prst na usta, očekujući valjda, da ujak počne pričati.

— Dakako, baka veli, da u utrobi gore patuljci kopaju zlato i od njega kuju prekrasne stvari — uplete se u razgovor Nevenka.

Ujak se nasmieši i mahne rukom.

— Ne, djeco! O tome ona ne priča. Njezine su priče još zanimljivije. One govore o njezinim stanovnicima: divljim zvierima, šarenim leptirima, lakokrilim ptičicama i ljuskavim gušterima. Govore mi o njihovoj borbi za život, za obstanak. Njezine priče govore i o pravim šumskim patuljcima, kojima je nevidljiva umjetnička ruka majčice Prirode ukrasila zeleni sag od mahovine, prostor na podnožju stoljetnih hrastova i stasitih jela.

— To su gljive, to su gljive! — dosjete se odmah pučkoškolci.

— Da, smeđe, biele i kao krv crvene gljive. No i tamo, gdje su marljive ljudske ruke izkrčile šumu i pretvorile je u plodne njive, ili tamo, gdje se uz šumu prislonila gusta i težko prohodna šikara, ili gdje se na podnožju gore razlio potok prije svog ulazka u rieku i stvorio baru ... svuda čujem zanim-

ljive priče. Ima ih dražestnih i veselih, da ti se srdce razigra, ali i tužnih, nemilih i strašnih. No sve su istinite.

— Hm — nepovjerljivo će Slavko, — toliko sam puta već bio u našoj gori, no jošte nisam čuo ni jednu priču.

Treba prisluhnuti i razumjeti njezin govor — reče ujak i nastavi: — Nalazimo se na primjer usred neke šumske čistine. Čini ti se, kao da si u najdivnijem kazalištu svieta, kakvo može samo Priroda izgraditi. Visoko drveće čini okvir mjesta, gdje se zbiva radnja, a žubor gorskog potočića je skladna glasba, koja prati ono, što se događa na pozornici. Eno, odnekud je dotrčao zec. Uzdigao uši, osluškuje i plaho se ogledava. Drama počinje. Najednom se zec izgubi u guštari lieske, a na pozornicu dotrči srna. I ona se nešto uzplahirila. Stane usred čistine, ogleda se na sve strane, a onda i ona nestane u šikari. Djetao, koji je dotada lupkao kljunom po kori stare bukve, prekine za čas svoj posao. »Nešto se tu događa!« klikne. No kad iz šume iztrči lovački pas, sav zadahtan i s izplaženim jezikom, bilo je djetliću jasno, o čemu se radi. Neka zec i srna bježe, no za njega nema opasnosti, njega se to ništa ne tiče. »Pas nema krila, da poleti za mnom, ni oštrih pandža, da se popne na drvo! Neka bježi, kome je koža u opasnosti! Moja nije!« klikne i nastavi svoj posao. Pas

se međutim uzvrpoljio. Nanjušio je najednom dva traga, pa ne zna, za kojim bi udario. Konačno udari prema lieski, kuda je zec utekao. No u taj čas ...

— ... zec skoči i zamakne u guštaru! — upade Branko.

— Izvrstno! Počinješ već razumievati govor šume — zadovoljno će ujak.

— A dalje? — upita znatiželjni Branko.

— Dalje? Pas je udario drugim tragom ... za srnom.

— No srna je već daleko odmaknula! Ima ona brže noge nego pas! — uplete se Milan.

— Tako je! Pas bi ostao kratkih rukava, kad bi ih imao, i time bi ova pripoviest bila svršena. Znam, da je sasvim obična, no vi biste htjeli mnogo zanimljiviju. Ima i takvih, samo treba dobro prisluhnuti, kad gora počne odkrivati svoje tajne. A odkriva ih svakome, koji razumije njezin govor. Nije to težko! Koliko sam već ja toga doživio u tajanstvenoj gori! I kakvih zanimljivih događaja! — završi ujak, uze svoj štap i htjede otići. No družtvo ga nije puštalo.

— Nude, ujače, pričaj nam koji događaj!

— Danas ne mogu. Umoran sam — branio se on.

No bilo mu je uzalud. Već one večeri morao je početi, a poslije toga nastavljao je svake večeri i

odkrivao tajne njihove gore. Prestao je istom onda, kad se na koncu praznika družtvo razišlo po školama.

Slušali su ga bez daha. A da i oni, koji ga nisu čuli, saznaju nešto od onoga, što je ujaku izpričala tajanstvena gora, sabrali smo najljepše priče u ovoj zbirci.

U SJENI ŠUME I ŠIKARE

LEPTIR ŠARENOKRILAC

Bilo to u predvečerje Ivanj=dana. Čitav dan bila je tolika žega, da je lišće po drveću klonulo i oklapilo se. Nije bilo ni čudo. Već je prošlo mjesec dana, kako nije pala ni kap kiše. Zemlja je upravo zievala od žeđi. Na mnogim se mjestima tako razpucala, te se činilo, kao da otvara usta i vapi za kišom. Kuku=ruzi u poljima kao da su bili ofureni vrelom vodom, a pokošene livade nikako da se zazelene.

Jedino je u vrtovima bilo više života, jer su marne ruke vrtlara svake večeri vodom osvježivale žedno bilje. Golem suncokret digao je svoju glavu iznad svega cvieća i čekao sretan čas, kad će mu veliki cvjetni pupovi toliko nabreknuti, da se raz=puknu. A kad mu sunce poljubi zlatnu krunu, bit će najljepši u cielom vrtu.

Bio je to doista najsparniji dan u godini. Spa=rina nije popustila ni onda, kad se već sunce spu=štalo k Modroj Gori. A tamo iza Modre Gore nešto se spremalo: tmasti oblaci nizali se jedan do dru=goga i nešto mrmorili. Čula se potmula grmljavina — prietila je oluja.

Sve je osjećalo oluju. Slak je već bio zatvorio svoje odaje od alabastra, prestao izvijati nježan miris i driemao, jer više nije očekivao svojih stalnih gostiju: mušica i drugih kukčića. Leptir glogovnjak sklopio je svoj bieli plašt i sklonio se u glogov grm, gdje je bio zaštićen od onoga, što ima doći uz bliesak munja i prasak gromova. Svračak, koji se već umorio nabadajući na glogovo trnje leptire i druge kukce, sada je umuknuo. Nije se više čula njegova kričava pjesma: ge, ge. Pčele više nisu zujale; ono malo meda odniele su u košnice. I one su željele kišu, jer će poslije nje cvieće obilnije prosuti iz svojih kaleža sladke sokove.

Sve se sklonilo pred burom, samo je neko leptirče šarenih krila, koja su imala okrajak sličan repu lastavice, lepršalo tamo-amo po vrtu, kao da se hoće u ljepoti natjecati s ružama, karamfilima, maćuhicama i šebojima.

— Gle lastina repa! Baš je krasan! — klikne mak i čudeći se tako strese glavicom, da mu je crvena kapica pala na tle, a glava mu ostala plješiva.

Lastin se rep spusti na golu makovu glavicu, da časak odpočine. Mak se razveseli:

— Oho, dobio sam novu kapicu! Škakljiš me, dragoviću, po ćelavom tjemenu! Zar ne čuješ, da se približava bura?

Leptir zalepršа, odleti i spusti se na zeleni komorač, koji je cvao na rubu gredice zasijane makom. Prihvati se tanahnim nožicama za njegov zelenkasto-žućkasti štitac.

— Pod tvojim bi se kišobranom mogao skloniti pred burom, prijatelju! — šapne mu lastin rep.

— Možeš, ali će te upecati ova žabica, koja se penje po mojoj stabljici!

I doista, jedva je to komorač izrekao, već se javila gatalinka zvonkim: gep, gep! Lastin rep se preplaši i odleti. Spustio se na žutu maslačkovu glavicu, koja je još bila do polovice otvorena.

— Umoran sam, druže moj žuti, i star sam! Daj da se sklonim pod tvojom glavicom.

— Umoran si od dangube, a prerano ostario od skitanja. Veliš, da si star, a istom si prije mjesec dana uzkrsnuo iz kukuljice, u koju si se zapreo kao mumija. Tko prenaglo živi, taj brzo ostari. — Sad prasne u smieh maslačak sa svih svojih sedam glava, od kojih su već neke nosile kudravu vlasulju. Vjetrić, prvi vjestnik bure, koja se približavala, skine mu ono nekoliko kudravih vlasulja i raznese ih po cielom vrtu, pa i preko ograde u jarak kraj ceste.

Komoraču je u taj čas bilo žao leptira. Ta na njegovu se lišću odhranila gusjenica, iz koje je nastao lastin rep. Zato se nije razljutio, kad je leptir ponovno sjeo na njegovu glavu.

— Vjeruj mi, komoraču, da ne ću dugo. Eno, od Modre Gore prieti bura, koja će lomiti granje po drveću. Slutim, da ne ću preživjeti ovu noć — ubit će me pljusak. Nahrani moje potomke. Kad iz njih jednom postanu leptiri, ukrasit će ovaj vrt. Bit će liepi kao i ja, a možda i ljepši!

Komorač se uzrujao, kad ga je čuo, gdje spominje svoje potomke.

— Tvoje gusjenice ne će ni pitati, smiju li me jesti. Već ih se bojim, jer si se obilno skrbio, da ih bude što više. Izjest će mi sve lišće, a ti me, drzniče, moliš, da ih pogostim. Nosi se od mene!

Kad to reče, strese glavom tako ljutito, da je lastin rep izgubio ravnotežu i morao odletjeti.

I opet je lepršao od cvieta do cvieta, ali nigdje nije mogao naći sigurna zaklona pred burom, koja se sve više približavala. Već je i vjetar počeo puhati i svijati granje, a i njega je priečilo u lietu.

— Ipak se negdje moram skloniti — uzdahne leteći oko živice, kojom je bio vrt ograđen. Ali u gustoj glogovoj živici stanuje svračak, strašni krvnik svih leptira i muha, koji svoje žrtve nabada na trnje. Zato preleti živicu i okrene prema šumi.

Tamo na rubu šume cvale su uz baru žute perunike i njihale se na vjetru kao mali plamenovi, što ih je bara upalila, da pozdravi buru i kišu.

»Cviet perunike udubljen je poput spilje. Tu ću se udobno smjestiti!« pomisli leptir i htjede se uvući u čarobne odaje peruničina cvieta, žute kao da su građene od najčistijeg topaza. No vjetar puhne, a cviet se tako zanjiše, te bi šarenokrilac pao u baru, da ga nisu spasila krila.

— Bježi, šarenokrilče! Tvoja su krila preširoka za moj cviet. Ovamo primam samo pčele i bumbare i za njih spremam svoj nektar. Putuj dalje! — dobaci mu perunika.

— Cviete boga Peruna, ne tražim meda! No kad me ne primaš, tražit ću drugdje zaklona.

I leptir poleti dalje prema šumi, onamo gdje se na njezinu rubu razrasla šikara. Ona daje zaklona i zecu i zmiji, i jarebici i liji. Ona je sklonište i progonjenim i progoniteljima. Lepršao je dugo i lutao šikarom kao zaostali putnik, koji uzalud traži, gdje će pred nevremenom skriti svoju glavu. Već su počele padati prve kapi kiše, krupne kao lješnjaci. Ako se spusti pljusak, bacit će ga o tle i zabiti u zemlju.

— Dođi! Skloni se kod mene! — pričini se šarenokrilcu kao da ga netko zove i mami k sebi svojim divnim mirisom.

Pođe tragom rajskog mirisa i ugleda grm divlje ruže, koji je sav bio u sjaju svojih ružičastih cvjetova. Poznaju se dobro. Koliko li je puta bio tamo

dobrodošli gost i častio se nektarom, koji izvire iz dna njihovih mirisavih latica.

— U mene ima meda u izobilju. Dođi i srkni, bit ćeš jači! Odmori se na mojim laticama, pa ćeš lakše podnieti strahote noći i bure, koja se približava! — ljubezno ga zvala divlja ruža.

— Hvala ti! — šapne leptir spuštajući se na laticu divlje ruže, pa nastavi: — Ne treba mi više meda, već samo počinka. Moj je život na izmaku. Bio je liep. Izvršio sam svoj životni zadatak: pobrinuo sam se obilno, da naš rod ne izgine. Vidjet će se to, kad iz onih mnogobrojnih jajašca izmile u proljeće gusjenice. Ne boj se, tebe ne će ni jedna oštetiti, nego komoračevu svojtu. Zato mu i ne zamjeram, što me je odpravio. Sad mogu mirno poginuti, a ti mi daj zaklonište još samo za ovu noć, koja mi nosi smrt. Slutim, da više ne ću ugledati svietlo sutrašnjega dana. Kad me ujutro dotakne prva sunčeva zraka, bit ću već mrtav. Smrt na mekanim i mirisavim laticama tvoga cvieta bit će mi liepa!

— Dođi i skloni se kod mene! — odgovori divlja ruža.

Leptir sklopi krioca i prikvači se nožicama za ružin cviet. Bura je već bjesnila. I što je ona jače bjesnila i što je jače pljusak pljuštio, lastin se rep sve jače stiskao uz ružin cviet...

A kad se ujutro nebo razvedrilo i ševa uzvila u modre visine, da hvali Onoga, koji je napojio žednu zemlju, leptir šarenih krila ležao je mrtav među ružičastim laticama divlje ruže...

POGIBIJA VUKA MRKONJE

Vuk Mrkonja, strah i trepet Puste Planine, lutao je gladan kroz gudure i klance jadikovce. Bio je mrk i zlovoljan, jer ga čitav dan nije skitnja namjerila ni na kakav plien, koji mu ne bi mogao izmaći. Susreo se s divljim mačkom. Stali su jedan prema drugome i gledali se oči u oči. Vuk ga liepo pozdravi:

— Kuda, macane?

A on, divljan, nakostrušio se i zgrbio kao sljepačko gudalo i tako šapama dohvatio Mrkonju, da mu i sad gubica krvari. Štaviše, i pljucnuo mu u njegov čestiti vučji obraz, pred kojim taršće Pusta Planina već čitavih deset godina!

Susreo je tetu liju. Nosila je u gubici tustu kokoš. Ta zna se, da ju je ukrala negdje u selu, no ipak nije trebala bježati u šikaru. Sad se ona časti tamo negdje u svom duplju, a zar da on čeka, dok mu baci koju kost kao prosjaku? To mu ne da njegov vučji ponos! Ej, da izađe na čistinu, pokazao bi on njoj zube. Sluti to ona kukavica, pa je već možda i izmakla kroz koji od svojih tajnih izlaza iz rupe.

Trčao je za srnom. Bila je godišnjak. Kad omirisa njezino mlado meso, narastoše mu zazubice, no hitre je noge spasiše.

— Ostario sam i smalaksao! — uzdahne tužno vučina. — Ne mogu više trčati kao nekada, kad sam u dva-tri skoka prestigao i najbržeg jelena! Danas bi me i štenci lako ulovili, a nekad... Ej, koliko li sam izveo junačkih djela! Koliko li sam razderao ovaca i goveda, pa i pasa! Pa i dva čovječja života zapisana su u knjizi mojih junačkih djela.

Tako se sjećao svoje prošlosti hajdučina stari. Osjećao je, da je na izmaku svoje moći i slave. Postao je eto — štono vele ljudi — stara kurjačina, pasja rugačina! Pa još u koje doba: snieg i studen ga biju, a on mator i iznemogao! Omršavio je tako, da s njega visi dlaka kao krzno sa stara zobuna kakva gorštaka.

Iz planine donese vjetar odnekuda staru hajdučku pjesmu:

Starino, mila planino!
Tobom sam junak hodio,
hajdučke čete vodio...

I Mrkonja tužno zavija, kao da razumije, šta tamo pjevaju, kao da mu nešto srdce kida — i pjesma utihne.

— Da je sada barem ljeto, kad ovčari tjeraju ovce u planinu. Janje mi ne bi uteklo — uzdahne. — A sada čuvaju ovce psi u oboru. Nekad su i oni strepili preda mnom, a sad ih se moram kloniti... — No ipak, kako bi bilo, da potraži ovcu u kojem

oboru? Zar on nije utjerao psima dosta straha u kosti? Zar je samo jednome zagrizao u šiju, zar je samo jednog zadavio? Pamte oni dobro njegove zube. Sjetit će ih se, samo treba odvažno banuti!

I Mrkonja se spusti iz planine dolinom prema selu. Već se spuštala noć. Iza bielih i sniegom pokrivenih vrhunaca pomolio je glavu mjesec i prosuo srebren sjaj po bielim krovovima sniegom pokrivenih kućica u selu. Kao žarke plamene oči sjala su okanca na ulicu, razsvietljena žmiravim svjetiljkama, a narančasta svietla odrazivala se na blještavu sniegu.

Na ulazu u selo Mrkonja stade, kao da se ne može odlučiti, bi li ušao ili ne bi. Iz prve kuće dopirao je miris pečenja, žamor, gajde i svatovska pjesma:

Ej, kuma dvori gizdava djevojka,
kuma dvori i na sunce maše:
Lakše, lakše, moje sunce žarko!

— Tu je veselo! — pomisli vujo. — Tu su svi veseli. Ljudi svatbuju, a psi su pretovarili želudce ližući zdjele i drobeći mastne kosti. Ako me i nanjuše, nisu sposobni za borbu. Lako ću im uteći s plienom u planinu, a tamo sam ipak još uviek jači od tih njuškala.

Mrkonja se oprezno približi toru. Prvi put u životu ne navaljuje on junački, nego se šulja ku-

kavički kao kradljivac. Preskoči vrata i grune među ovce. Nastade strava i blejanje. Nije dugo prebirao: pograbio je prvo janje, koje mu je došlo pod zube. Škripale su kosti pod njegovim čvrstim zubima. Glad ga je prisilila, da upne posljednju snagu.

Ovčje blejanje i pasji lavež prolomi se dvorištem. Svirka prestade. Psi pojuriše prema toru, a naskoro i svatovi, razdraženi od vina, plesa i biesa, što im netko prekida svatovsko veselje.

— Ljudi, eto vuka! — poviče netko.

Paščad nahrupe u tor, a za njima i ljudi. Započe krvava borba. Psi reže i grizu, no stari se vučina očajnički brani. Još ga nisu izdale sve snage, još on može! Ljudi pograbe kolce i stanu mlatiti po vuku. Uzalud ranjena zvier reži: dospio je u škripac, iz kojega ne će iznieti živu glavu. Uzalud grize sve oko sebe kao biesan pas. Matora vuka ipak izdadoše sile i za kratko vrieme ležao je na tlu ogrezao u lokvi vlastite krvi... Umlatili su ga. A pred mrtvim vukom Mrkonjom stisnule se ovce u kut tora i tužno blejale...

Tako je jadno svršio svoj hajdučki život vuk Mrkonja, strah i trepet Puste Planine.

POSLJEDNJA NOĆ STAROGA GAVRANA

Procvala u šumi divlja trešnja. Odjenula se u najljepše svoje ruho, bielo kao snieg, tek tu i tamo provirivali su iz bjeline žućkasto-zelenkasti listići, kao da je šumska vila protkala njezinu svatbenu haljinu zelenom svilom. Nevjesta se namirisala najmilijim mirisom, a za goste pripravila najslađeg meda i peludi. Pčela za pčelom dolietala k trešnji, častila se medovinom i cvjetnim prahom. Bilo ih je na tisuće i skladno su zujale svečanu svatbenu pjesmu. I izjelica bumbar obišao je nekoliko cvjetnih

grumena i dubokim glasom brundao od zadovoljstva. Sve je bilo sretno i zadovoljno kod puna trešnjina stola, samo je stara gavranica snuždeno sjela na vrh i zamišljeno motrila, kako povjetarac truni latice i baca ih travi u krilo.

— Upravo su tako lepršale nebeske latice onoga kobnog jutra, a pratio ih zvižduk vjetra! — uzdahnula je. Časak je motrila latice, koje su poput leptirica lepršale oko nje i spuštale se na zemlju, a onda bacila pogled na svoje gniezdo, što se crnilo u bielom sjaju trešnjina cvieta.

— Tužno moje gniezdo! Već je prošla godina dana, kako smo ga zajedno gradili. Bilo je još hladno, ali nas nije smetala studen. Izabrali smo najviše mjesto, a kad se trešnja osula cvietom, ja sam već sjedila na jajima. A on, dobri moj gavran, kojemu se perje prelievalo u divnije modrilo nego kod ikojega gavrana na svietu i koji je jednim udarcem kljuna ubio mladog zeca, nestrpljivo je oblietao gniezdo čekajući čas, kad će prokljuvati mladi. I kad su se izvalili, cio je dan letio za hranom, da počasti naše mladunce. A ljetos?

...Strašno je bilo ono predvečerje, još strašnija noć iza toga, a najstrašnije jutro. Pred sumrak smo sjeli na granu kraj gniezda. Vjetar je hujio i zanosio pahuljice sniega, kao da hoće zatrpati svu zemlju i

izravnati brda i doline. Ledene pahuljice hvatale se granja i našeg perja, smrzle se i otvrdnule, kao da su nas htjele žive okovati ledenim oklopom.

...Sjedili smo i čekali dolazak strašnog mraka. Vjetar se primirio, no studen je postajala sve žešća. Pred našim se očima smrznuo dolje u sniegu prekrasni dugorepi gnjetao, a jato se jarebica spustilo u mekani snieg kao u najbujniju travu. Iznemogle čekale su sigurnu smrt. Lija se došuljala iz svoga duplja i počela žderati smrznuta gnjetla. Nije joj bilo potrebno šuljati se u selo za kokošima, jer joj je Baba Zima svuda pripravila pun stol. Zec je glodao koru s lieske u šikari, ali su mu brzo utrnuli zubi od zime. Kos, koji je još prije nekoliko dana veselo zviždao, našao je smrt u sniegu. Sjećam se, kako je toga jutra oblietao vjeveričino nado, ne bi li se domogao kakve hrane, ali uzalud: vjeverica se zakračunala i nije htjela ni nosa proturiti van. A on se najeo smrznutih bobica i uginuo. Jadnik! Živio je kao veseljak, svršio kao biednik, a umro kao pjesnik: nad mrtvim kosom snieg je nasuo grobni humak.

...A onda... zastrla nas noć. Iz sela je dopro zvuk zvona. Neko je vrieme tugaljivo drhtao nad mirnom krajinom, kao da će se i on zalediti na onoj studeni, a onda umuknuo.

— Čuj! — reče stari moj gavran. — To zuje pčele oko naše trešnje.

— Odakle pčele na ovoj cīči? — upitam ga čudeći se. — Zar ne čuješ, da to bruji zvono?

— Ne, to su pčele, draga! Ne vidiš, da naša trešnja cvate!

— Kako cvate, jadniče? Ona još sniva.

— Jest, cvate! I ocvast će skoro. Zar ne vidiš, da se već latice truse? Ćutim miris meda. Oh, hvala ti, Bože, što je već prošla mrzka zima i granulo proljeće! Volim proljeće, volim zelenu šumu, trešnju u cvietu i zujanje pčela.

...Moj gavran bulaznio je u snu. Snivao je o pčelama i o proljeću. Divan san posve ga umirio. Nije više treptio krilima namještajući se na grani s noge na nogu. Sjedio je spokojno spustivši glavu na prsa. A biele pahuljice lepršale su oko nas i izatkale nam bielu dolamu.

...Noć je bila duga — kao noć osuđenoga na smrt. Kad se na iztoku pokazala prva svjetlost, uzkrsla je u mom srdcu nada, da će nas zimsko sunce ipak ogrijati. No s jačom svjetlošću postala je i studen žešća. Nisam se usudila ni maknuti krilima: ukočila se, kao da su od kamena. — Bože moj, kako je sada mome gavranu? — pomislila sam. Htjela sam graknuti, ali mi se i kljun ukočio.

...I tada se dogodilo ono najstrašnije: moj se gavran strovalio s grane i pao u snieg. Sletjela sam

k njemu, no on se više nije micao. Smrznuo se, jadnik, uginuo i pao...

...A pahuljice su i dalje lepršale oko grana upravo kao ove latice, što se trune s trešnjina cvieta. Padale su tiho, dok nisu satkale mrtvački pokrov nad mojim nesretnim drugom...

TETA LIJA JE DOLIJALA

Užarena se sunčeva kruglja spustila za Plavu Goru, a žega je prestala. Vrieme je bilo tiho, tek na mahove bi tišinu prekinulo treptanje lišća na stoljetnom hrastu. U toj svečanoj tišini čuo se svaki i najmanji pokret u šumi, pa i ono sitno zujanje buba.

Vrieme je bilo povoljno, pa je teta lija izvela svoje lisičiće pred rupu, da se s njima igra. Da se igra? Mi tako velimo, a za njih je to bila ozbiljna škola za život. Treba da nauče, kako se hvata miš, kako se dobra lovica šulja za zecom i kako se nanjuši pile.

Tetin je stan bio izduben u zemlji nedaleko golema hrasta. Izrovala ga teta sama. Bila je to duboka rupa s više izlaza. Tko zna, ne će li je kojiput pohoditi i onaj gegavi jazavčar s otromboljenim lalokama! Njoj nisu bili dragi takvi pohodi, pa je najradije izmaknula kroz koji drugi izlaz van.

Nije voljela, da je itko uznemiruje u njezinu stanu, koji je ona izdubla sama, a nije ga našla gotovog kao ona njezina susjedica, koja je jednostavno otela rupu jazavcu.

Mladih je bilo petero. Svi su bili zdravi, jedri i dobro odgojeni. A biti dobro odgojen znači u lisičjem govoru: ako si gladan, ne otimaj drugome, nego ulovi sam! Teta bi sve svoje slobodno vrieme proboravila s njima i učila ih svakojakim lovačkim vještinama. I sada je korila svojeglavca Riđonju:

— Čuješ, derane, bit će zlo po tebe, ako se ne uvježbaš u lovu i trčanju. Tko ništa ne ulovi, ostaje gladan, a tko slabo trči, stigne ga lovački pas, pa se njegovim krznom zakiti lovčeva gospođa. I sada se kiti krznom vašega pokojnog otca, koga je prestigao lovčev pas Vučko. A treba znati, da trgovci naše krzno dobro plaćaju. I mogu, jer je doista prekrasno! — klikne lija i ponosno premjeri očima sama sebe od glave pa do navrh repa. Dlaka joj je bila krasne crveno-smeđe boje i gusta.

Ipak je Riđonja bio najbolji učenik. Stara je to znala, ali je smatrala, da ga svejedno mora koriti, kako se ne bi sam precienio.

— Majčice — reče Riđonja, — sve je liepo i pametno, što nas učiš, ali ja sam već ogladnio. A da znaš, kakova sam pietla vidio na tarabama kod lugarove kuće! Uh, ala bih ga jeo! — oblizne se Riđo.

— Zar si već i tamo bio? A nisam li vam strogo zabranila, da ne idete predaleko od naše jame? Još si preslab trkač, da bi mogao uteći lovčevu Vučku ili lugarovu Šarku. Šta bi ti, da te Šarko ščepa?

— Eh, trčao je on za mnom, ali me nije ulovio!

— Izvrstno, sine! Ti si doista pravi delija! — reče razdragana majka. Kad bi kod lisica bilo sve onako kao kod ljudi, sigurno bi joj niz lice potekle suze radostnice. No oprezna lija ipak je upozorila svoje mezimče: — No za sada, sinko, okani se takvih pustolovina, jer bi mogao platiti glavom. Ima ti u lovca neka čudna ciev, iz koje udaraju gromovi, a ti su brži od naših nogu. A sada hajdete u našu jamu, a ja ću u lov, da vam šta donesem za večeru.

Kad se teta uvjerila, da su sva lisičad u skrovištu, ode u lov. Gladna su djeca. U igri su doduše ulovila nekoliko miševa, a oplienila su i neko ptičje gniezdo, no šta je to za ovakve, koji rastu kao kopriva? Ipak je bila u neprilici, šta da im ulovi. Da potraži srnu ili zeca? Dakako, onda bi imala dosta mesa za sve njih, no srne i zečevi nisu tako ludi, da joj nalete na nos.

— Ha, znam — sjeti se ona. — Ulovit ću onog pietla, što ga je Riđonja vidio kod lugarove kuće. Hoću, pa ma ostala bez repa! Ala mi čuda i veselja,

kad ga donesem! A šta će istom ono derište Riđonja, koji je već na njega oštrio zube?

Tetine živahne oči zaigraju kao nekome, koji je već dobio glavni zgoditak na lutriji. Tiho i oprezno se šuljala kroz šikarje prema lugarnici. Nije ona baš osobiti trkač, no što se u šuljanje razumije, toga ne rodi! Da bude brža, dodirivala je sa sva četiri stopala zemlju u jednoj crti. Repinu je vukla za sobom, no kad bi se našla na čistini, digla bi je kao barjak uvis.

Kroz šiblje zasjaju dva oka neke goleme nemani. Sablastno su odsievala u sumračju, no ona se nije prepala. Znala je, da su to dva okna lugarnice.

— Lugar je kod kuće — šapne sama sebi. — Sada treba ići oprezno, da me ne nanjuši Šarko!

Podiže uške, da joj ne izbjegne ni najmanji šušanj. U noći je sve opasno, no niodkud se nije ništa čulo.

— Šarko je valjda u kuhinji! — pomisli. Obiđe lugarnicu i prikuči se tarabama s one strane, gdje je kokošinjac, preskoči ih i nađe se pred vratima. Bila su još otvorena. Brzo uleti, ščepa zubima pietla za vrat, zadavi ga pa bjež! Dok je Šarko iztrčao van i dok je lovac dohvatio pušku, bila je već s plienom daleko u šikari . . .

Njezina su djeca imala te večeri mastnu večeru. Kad su svršili, pripoviedala im je stara svakojake lukavštine iz svoga života. Čuli su, kako ju je lovac jednom zgodom nastrielio, no ona nije bježala, nego se pritajila, kao da je mrtva. Znala je, ako nagne u bieg, da će on i drugi put opaliti.

— Upamtite, djeco, da ona ciev ima dvie rupe i da poslije prvog groma sliedi drugi, ako prvi promaši! — pouči ih ona.

Lovac ju je dakako podigao i strpao u torbu. Već je sigurno u mislima krojio za ženu krasan ovratnik od njezina krzna, kadli mu ona putem izskoči iz torbe i bjegac! u gustu šikaru!

Jednom su je tako progonili lovci i psi, kad se približila nekom selu. Bježala je, što su je noge nosile, no uzput je ipak pograbila kokoš na oči lovcima i pobjegla s njome u guštaru . . .

— Tako vam je to, dječice moja. Treba biti odvažan i neustrašiv, a iznad svega lukav. Vele ljudi, da u nas ima sedamdeset i sedam pameti, no glavno pravilo neka vam bude: Ako si u pogibli, a ti bjež! Zato nam je Bog i dao dobre noge.

A Riđonja je mislio:

— Ej, kad ja ponarastem . . .

I počeo je iznova glodati pietlov batak tako, da su škripale kosti pod čvrstim njegovim zubima. Naskoro od svega nije ostalo ništa do perja.

— Baš je prijalo — reče stara. — A sada još da zasladimo kojim ptičjim jajetom od onoga gnjetla,

što sam ga jutros zadavila. Njegovo je gniezdo tamo na kraju šume u grmlju. Pričekajte tu u rupi, dok se vratim.

Lija ode, a lisičići se zavukoše u rupu. Sad ih stara nije trebala tjerati u skrovište, jer je bila noć, a noću se djeca ne usuđuju izlaziti van.

Već ih je počeo hvatati driem, kad je negdje u šumi prasnuo hitac. Bio je iz lugarove puške. Znao

je on lisičin trag, pa ju je čekao i ubio. Kad ju je podigao sa zemlje, uzkliknuo je:

— Krasna lisica. Dobra zamjena za mog pietla. Eto, dolijala si, kradljivice stara!

Uprtio ju je na leđa i krenuo kući.

A tamo u mrkom duplju uzalud su svu noć lisičići čekali majku. Kad je ujutro granulo sunce, izmamilo ih je van: I opet su čekali i čekali. Najednom su začuli korake, ali to nisu bili koraci njihove majke. Dolazio je lugar sa Šarkom. Lisičići su pobjegli u rupu, no on ih je brzo iztjerao van: potražio je ostale izlaze, napunio ih suharjem i upalio. Dim je prodirao u lisičje skrovište, a lisičići, gušeći se od dima, izlazili su redom kroz glavni izlaz. Jedno po jedno lugar je hvatao i trpao u vreću.

Kad se sunce uzdiglo nad šumu, bilo je već u lugarovu kavezu pet sužanja — pet mladih lisičića. A najviše je među njima žalio za izgubljenom slobodom Riđonja...

ŽIVICA SMRTI

— Ep ep ep! — oglasi se iz živice žabica gatalinka. Uzpela se visoko na divlju ružu, no treba doći blizu, da je vidiš. Nije tako sitna, ali njezina svježe zelena koža posve je slična boji ružina lista.

— Do biesa! Bit će opet kiše! — ljutito će svračak, koji se ugniezdio u njezinu susjedstvu u najgušćem glogovu grmu. Kiša će pokvariti njegovo lovište, jer se onda kukci zavuku u svoja skrovišta. Ovako ih je lakše hvatati, jer mu, takoreći, sami ulete u ždrielo.

— Da nisam uhvatio ovog slavuja — srdito će on, — koji mi svake večeri svojim biljisanjem kvari san, začepio bih i tebi, zloguki proroče, za uviek tvoje zvučne mjehure. Ali ovako... slavuj je ipak slastniji zalogaj od tebe, zelenduro!

— Razbojniče! — dovikne mu voluharica, koja je na susjednoj njivi izvirila iz rupe i grizkala zreli klas pšenice.

— Kradljivice! — odbrusi joj svračak i nastavi: — Kradeš seljakovo žito, a slavuj nije bio ničiji. Pa još je sebi prisvajao pravo, da mi dodijava svakog jutra i večeri: fid, ckvo ckvo ckvo... tiririririri!

Svračak je izvrstno oponašao slavujev piev. Pravi je majstor u oponašanju, pa tako prevari mnogu pticu: ona mu se, misleći da je tko od njezinih, približi, ali u zao čas! No sad mu nije bilo do tih majstorija, nego se dade na posao. Nesretnog slavuja nabode na trn i stane s njega čupati komad po komad mesa. Mnogo je on već ptica potamanio, a još više kukaca. Oko njegova gniezda bilo je kao oko razbojničke spilje: posvuda su stršile nabodene

žrtve. Bilo je tu pčelica, hrušteva, buba mara i leptira.

— Ep ep ep! — oglasi se opet gatalinka.

— Što se toliko dereš? — uzdigne prema njoj svoju prasencetu sličnu glavu neki došljak, sav oboružan oštrim bodljikama.

— O, vi ste to, dragi Boco! Već vas dugo nisam vidio. Nas dva smo strah i trepet ove gamadi, što se klatari oko živice. Nas se svi boje, a mi nikoga. Vi ste se dobro načičkali bodljikama, a moje je gniezdo prava tvrđa zaštićena gustim lišćem i glogovim trnjem. Ne usudi se kobac navaliti na moje gniezdo, a bome ni pas prići k vama, da vas onjuši!

Jež uzdigne malo glavu, promjeri svračka i zamrmlja:

— Šteta, što ste tako daleko ili što mi Bog nije dao krila!

— Ali ih je meni dao! — naruga se svračak.

— No nije ovoj žabici! — mirno će jež i povuče gatalinku za nogu. Bila se povukla prema zemlji pred svračkom, no tu je pala u gubicu drugom razbojniku. Uzalud se otimala: za čas je bila u njegovu želudcu.

— Vrlo tečno meso! Prava slastica, samo je zalogaj premalen! — reče Boco oblizujući se.

— Šta ćete! U nas je vražji glad, zato se i brinem, da ne ostanem bez zalihe. Evo pogledajte moju

smočnicu: puna je sušena mesa — pohvali se svračak.

Razgovor prekine neka trka u travi kraj živice. Obojica se okrenu onamo, a to voluharica bježi pred zmijom. No nije dugo bježala: još nekoliko koraka, a onda se prevalila na leđa, trznula nekoliko puta nožicama i uginula. Zmija ju je potajice pecnula u travi, a otrov je za nekoliko trenutaka donio nesretnoj životinjici smrt.

Zmija razjazi usta i počne gutati voluharicu. Razvalila čeljusti i oslinila je, a ona se pomicala kroz njezino ždrielo kao mastan žganac kroz grlo.

— Polako, kumo! — prekine jež njezin posao. — Treba i meni nešto ostaviti.

— Bježite! — vikne mu svračak. — Zar ne vidite, da je to ljuta riđovka! Ujest će vas, pa ćete okrenuti noge uvis kao i voluharica.

Zmija bi zasiktala na ježa, da joj nije bila voluharica u ždrielu. Ovako se samo okrene k njemu i pogleda ga ljutito, kao da hoće reći:

— Izdiri! Kad svršim s ovom, doći ćeš i ti na red. Imam i za te otrova.

Jež je razumio, šta je htjela reći.

— Ne bojim se ja vas, draga! Ni vas ni vašeg otrova!

Da potvrdi činom svoje rieči, uhvati riđovku za rep, pa ga odgrize.

Zmija, koja je već progutala voluharicu, zasikće i izplazi svoj rašljasti jezik. Htjede se po običaju pripraviti na napadaj, ali se nije mogla uzpraviti bez repa. Sad se još više razljuti i htjede se omotati oko Boce, ali se ubode na njegove bodljike. Najposlije se podvuče pod njega i ujede ga u trbuh.

— Samo bodite, šarena otrovnice! Nisam ni najmanje škakljiv — naruga se Boco, a onda nastavi, gdje je stao: počeo je zmiju jesti od repa.

Svračak od čuda izbeči oči. Takvo što još nije doživio, da se netko ne boji zmijskog ujeda. Bio je tako iznenađen, da je počeo krieštati od uzhita. No dok je on zablenuto motrio konac borbe između zmije i ježa, hrsk! — doleti odnekuda kamen i po=godi ga u glavu. Svračak zatetura, zatrepti krilima i skljoka se s gloga u travu kraj živice.

— Oho, razbojniče! Šta je to s vama? Zar vam se smučilo gledajući, kako se častim ovom mastnom kobasicom? — podrugne mu se jež.

Svračak mu nije mogao odgovoriti. Kamen je prekinuo nit njegova života — bio je mrtav.

— Prekrasno! Pečenka mi je sama uletjela u usta. Još nikad nisam okusio svračkova mesa, pa ću danas! — poveseli se Boco, pusti zmiju i prihvati se svračka. Baš ga je najljepše perušao, kadli đip! — skoči netko iza živice pa ravno pred ježa.

Bilo je to čupavo i garavo ciganče, koje je ma=loprije kamenom oborilo svračka. Dugo je garavac tražio pticu, a eto našao i pticu i ježa.

Jež se prepadne i smota se u klubko. Ciganče skine šešir, odkotrlja u njega ježa, uzme svračka za nogu i krene prema čergi, koja je bila na pašnjaku iza živice.

Ciganče je izvadilo ježu utrobu, obliepilo ga ilovačom i izpeklo u žaru. Kad se jež izpekao, od=lupili su cigančići s njega tvrdu ilovastu koru kao lupinu s tvrdo kuhana jajeta. Plešući i podcikujući častili su se ježevinom.

Tako je svršila pogibija u glogovoj živici.

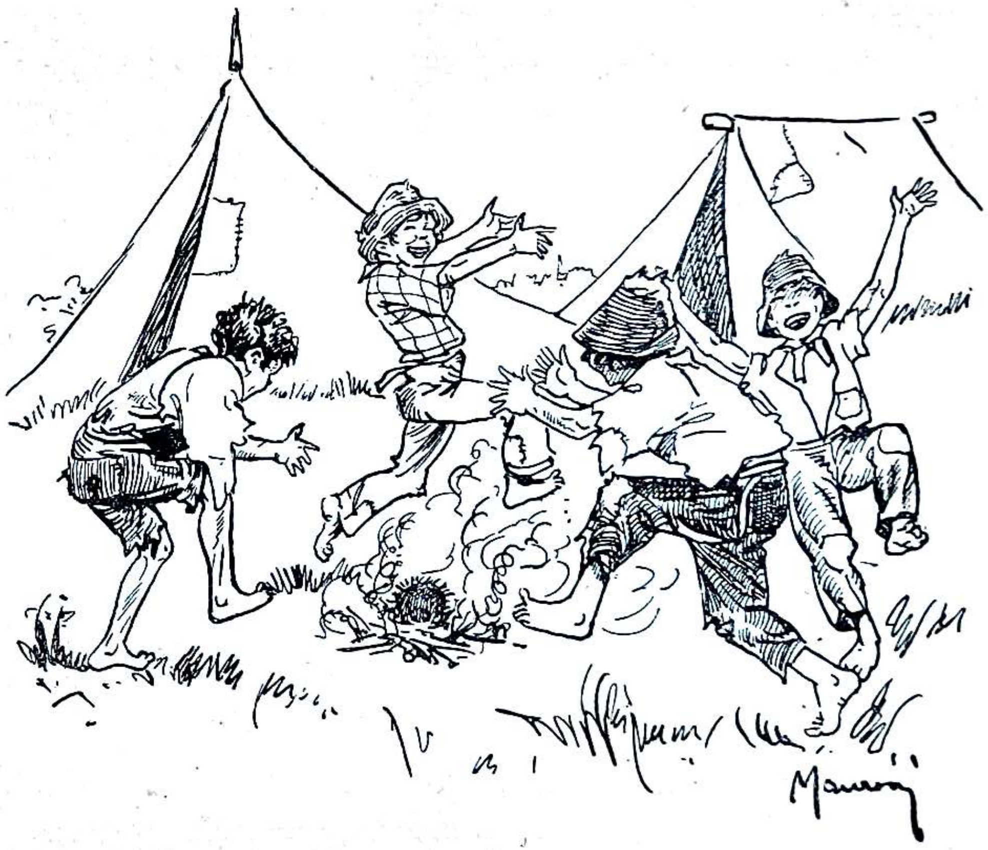

Ljetna je kiša pljuštila, kao da se nebo pretvorilo u golemo rešeto, kroz koje curi voda. Lišće šumskih gorostasa — stoljetnih hrastova i bukava — treslo se i šumilo pod udarcima kapi krupnih kao lješnjak. Kaplje se klizale po gladkom lišću i padale na mahovinom obraslo tlo, koje ih je požudno upijalo.

Poslije nekoliko sati nasmija se sunce. Mlazovi njegova svietla probijali se tu i tamo kroz guste krošnje poput sjajnih oštrica, kao da je netko u vlažnu zemlju zabo blistave mačeve.

— Ipak je to mudro uređeno, što nam je Bog dao ovako široke klobuke na glavi. Barem mi voda ne curi za vrat! — promrmlja stari varganj susjedici paprenjači, koja je tek provirila iz zemlje.

— Zar se vi, susjede — upita ona, — toliko bojite kiše?

— Naprotiv! Eh, istom ste povirili u sviet, pa ne shvaćate. Pogledajte me: star sam čiča i napol truo. Skoro ću se razpasti. No moj je klobuk pun zrelih trusaka i samo čeka sunčan dan, da ih vjetrić raznese po šumi. A da ih je zahvatila kiša, iztresla bi ih sve na jedno mjesto, i to baš na ovo isto, gdje i ja stojim. A tu već ima malo hrane za nas. I pravo da vam kažem, tu ih ne treba.

— Kako velite? Tu da ih ne treba? Zar vam nije stalo, da se vaš dom pomladi?

— Dabome, ali ne na ovome mjestu. Tu već imamo svoju gljivaču.

— Gljivaču? A šta je to? — upita znatiželjno paprenjača.

— Čudna i mudra stvar! Pa i vi ste izrasli iz gljivače. Pogledajte ono fino paukovo predivo između ona dva mlada hrastića! Kapi kiše, koje su se na njoj uhvatile, cakle se na onom pramu sunčanih zraka kao najčistiji dragulji. Vidite: i mi imamo sličnu mrežu tankih niti u zemlji. Iz njezinih čvorića rastu gljive, a niti im dobavljaju hranu iz tla.

— Imate pravo! Sad mi je jasno, što se tu kraj mene guraju iz zemlje još dvie paprenjače. Malo im težko ide, no sad poslije kiše, kad voda razkvasi zemlju, bit će im lakše. Već se osjeća, kako vlažna trulež zaudara.

— I potrebna nam je ta trulež. Mi nemamo listnog zelenila, da sami pripravljamo hranu, nego se moramo naseliti ondje, gdje ima gotove hrane. A u šumi u sjeni gustih krošanja ima je dosta, jer tu trune lišće, što ga svake jeseni odbacuje šuma.

— Što šuma odbacuje, to nama prija, a i ono žarko sunce, što prodire kroz lišće, tako mi se sviđa.

— Pustite ga! Ne treba nam. Mi smo mračnjaci, koji volimo sjenu. Našeg roda ima i u podru-

mima, kamo ne dopre ni tračak svietla. Nama treba samo hrana, toplina i vlaga, a bez sunca je lako — završi varganj.

Prošlo je nekoliko dana poslije one kiše. Stari varganj nije bio više sam: iz gljivače progurali se mladi varganjići. Iz mahovinom obrasle zemlje pro-turili najprije klobučiće, a onda se osovili na debe-lim stručcima. U njihovu susjedstvu pojavile se pa-prenjače, a malo podalje osvanula vitka i visoka krasotica s crvenim suncobranom, prošaranim bie-lim mrljama, kao da su bieli cvjetići po njemu prosuli svoje latice. Gizdavo se ustobočila, kao da hoće pokazati tamno-smeđm varganjima: Što sam, tu sam!

— Pogledajte me, debeljkovići! — dovikne var-ganjima. — Pogledajte, kako sam liepa! Zar ne vi-dite moj suncobran od fine crvene svile s bielim rojtama odozdol? A vi, kakvi ste nezgrapni! Pravi šumski divljaci bez ikakva ukusa!

— Manite je, djeco! — reče stari varganj. — Ta je kicošica izvana doduše liepa, no iznutra puna čemera.

Uto dotrči djevojčica. Kao srna skokne ravno gizdavoj muhari i htjede je ubrati. No dječak je

uhvati za ruku, a muharu odgurne nogom tako, da se razprsla u komadiće.

— Čuvaj se, Milice, one gadure! Otrovna je!

— Tako prolazi taština ovoga svieta — pro-mrmlja stari varganj.

— Gle, Milice, krasnih mladih varganja! — klikne dječak. — Hajde da ih naberemo!

I djeca pokupe varganje u košarice, tek stari ostade. Kad se nađe sam, zavapi:

— Avaj, braćo! Zar vas sve oteše!

Vjetar međutim puhne iz prikrajka šume pod njegov klobuk i ponese sa sobom nekoliko tisuća trusaka.

— Hvala Bogu! — uzdahne starac. — Bit će nas puna šuma, pa sad mogu mirno onamo, odakle sam i došao: u majku zemlju!

Bilo je u tome uzkliku i radosti i tuge. Rado=vao se, što se pobrinuo za potomstvo, a tugovao za svojim kratkim životom. Klonuo je truo i izne=mogao. Svoju je zadaću izvršio.

PRIČA O ĐURĐICI I JAGLACU

Došlo je proljeće. Pratile ga ptice svojom pjesmom, a cvieće mu prostrlo neizmjerno velik sag pun predivnih boja. Modre ljubice otvorile svoje kadionice, a za njima se povela trešnja, jabuka i či=tava svita gizdavih ljepotana. Konačno eto i bielih đurđica, da i one uzveličaju svečani dolazak proljeća.

Sunčeva zraka poljubila je đurđicu, koja je dotle driemala u šumi pod ljeskovim grmom. Ona se prene, otvori oči i zazvoni sićušnim zvoncima:

— Ustajte, djeco! Šuma nas zove, a sunčeva zraka, što probija mlade krošnje, topla je i ugodna. Pozdravimo drago proljeće!

— Oho, mala! Kasno si se sjetila! Mi smo već ocvali, a visibabe i šumarice davno su već rekle: Zbogom, do viđenja opet u proljeće!

— Gle, vi ste to, žuti jaglače! Riedko se kada sretnemo. Ja sam se na vrieme pojavila, no gdje ste se vi tako dugo zadržali?

— Okasnio sam, jer mi se dogodila nezgoda. Netko mi je nogom pričepio glavu, a dok sam se oporavio i procvao, drugi su već ugasili svoje žute žižke. I ja sam na izmaku svoga najljepšeg doba, a to je ono, kada cvatemo... to nam je mladost i radost.

— Naša radost najdulje traje, jer mi procva=temo s jaglacima, a ocvatemo s mrazovcima — javi se sa šumskog puteljka krasuljak s crvenim ovrat=nikom oko glavice.

Odnekuda zaori smieh i razgovor se prekine. Dotrče dječak i djevojčica s lopaticama u ruci i s kutijom od lima o ramenu. Kad je dječak ugledao jaglac, poveseli se:

— Gle jaglaca, seko! Baš mi je dobro došao, jer ga nemam u svom biljaru. Hajde da ga izko=pamo s podankom i korienjem!

— Jao, pustite me! Ja hoću živjeti! — zavapi jaglac.

No ljudi ne mogu čuti njegov vapaj. Izkopali ga. Dječak ga ogleda i baci.

— Lišće mu je požutjelo, a ima samo jedan cvjetić! — reče. — Profesor bi me izgrdio, da što takvo stavim u biljar. Bolje i bez toga!

Djeca odu, a jaglac osta ležeći do đurđice. Venuo je.

Prhne vjetrić.

— Vjetriću dragi! — zamoli đurđica. — Ponesi malo i moga mirisa kroz šumu, neka kukčići znadu, da sam procvala!

— Vjetriću, dragi vjetriću! Stresi nada mnom hrastove grane, ne bi li pala na me koja kap rose! Pogibam od žeđi! — zamoli ga jaglac.

— Da su te barem kojom srećom bacili u moju lokvu! Tu ima dosta vode! — naruga mu se žabnjak, koji je cvao u nekoj baruštini.

— Phi, pun si zlobe i otrova! Zar da takvu gadnu vodu pije naš jaglac? — javi se krasuljak.

— Žabe plivaju u njoj! — dometne đurđica.

— Brr! Sluzave su žabe gadne kao i slinavi pužíći, što ljeti puzaju do mojih plodova — reče šumska jagoda.

— Vode, makar samo kap vode! — zajeca opet jaglac. Latice mu se već smežurale i gubile svoj voštani sjaj.

Đurđica se nadnese nad njega i šapne:

— Ti već pogibaš od žeđi, žuti moj druže!

— Njegova zviezda gasne, a moja sja! — podrugne se opet žabljak i doda: — A život je tako liep!

— Nije pristojno govoriti o ljepoti života, kad netko umire! — ukori ga jagoda.

— Samo kap vode! — ponovno se javi prigušen vapaj jaglaca.

Čula ga je samo đurđica. Skupila je posljednju kap rose, što ju je skrila na listu, nagnula se nad njim, a kap se okliznula u grlo njegova lievka.

Bilo je prekasno i premalo. Jaglac je uvenuo, jer ga je izsušila žarka sunčana zraka.

Nad mrtvim jaglacem pjevale su mušice posmrtnu pjesmu, a đurđica napunila uzduh oko njega svojim miomirisom.

KRALJEVSKA SVIEĆA NA GROBU STAROG JABLANA

Na brežuljku uz cestu, koja je vodila preko planine, cvala je prekrasna divizma. Bila je prava ljepotica. Visoka i vitka svijala se na vjetru, ali se nije slomila. Baršunasto njezino lišće sizalo je sve do zemlje. Tamo je bilo i najšire i najdulje, a prema vrhu sve uže i kraće. Vršak joj je resio niz cvjetova žutih kao da su od jantara. Izdaleka se činilo, kao da je netko kraj puta zataknuo žutu voštanicu u majstorski izrađen i urešen mjedeni sviećnjak, koji je već pozelenio od starosti.

— Tebi na čast palim svoju deseterostruku svieću, drago moje Sunce! Milovanje tvojih zraka dalo mi snage, te sam se uzdigla do tolike visine, da sam prava kraljica kraj ovih biednika, što puzaju podno mojih nogu! — klikne divizma.

— Oholice žutoglava! — dobaci joj s visoka stari jablan. — Šta si ti prema meni? Jedva te je vidjeti pod mojim deblom!

— Što se ljutiš? Što me grdiš, starče? Naskoro ćeš u grob, a tko će ti onda pripaliti svieću, ako ne ću ja? — ukori ga divizma.

— Što hvališ Sunce, a izsušilo ti je zemlju tako, da ćeš skoro zievati od žeđe! I meni se grane sve više suše!

— Ej, tko ti je kriv, prijatelju! Što si se namjestio na tome kamenu? Tvoje je mjesto u drvoredu gospodskog dvorca, gdje ima dosta plodne zemlje. Tamo ti se grane ne bi tako brzo osušile, a narastao bi viši od zlatne jabuke na kupoli vlastelinovih dvorova.

— Eto, posadili me ovdje. Tko bi znao, zašto! No da Bog pusti kišu, još bih poživio koju godinicu.

— Mnogo kiše treba tebi, jablane moj! Tvoje je korienje dugačko, a ne umiješ sabrati svaku kap vode kao ja. Pazi samo, kad padne prva kiša, kako će se voda slievati preko mojih mudro namještenih listova ravno prema korienu!

Uto doskakuće iz grma žabica i zakrekeće:

— Bit će kiše! Bit će kiše!

Na jablan doleti ptičica i zacvrkuće:

— Dao si mi odmora, a za uzvrat nosim ti dobre glase, da se digao oblak iz mora i nosi kišu.

Buba, koja se čitav dan igrala na divizminu lišću, šapne joj:

— Do viđenja! Idem u zemlju, bit će kiše!

Doleprša leptirić i zavuče se pod divizmin list.

— Tu ću se skloniti pred kišom.

Začuje se grmljavina, izprva podmukla, pa sve jača i jača. Nebo se prevuklo tmastim oblacima, a oblake su parale munje. Najposlije poče bura svijati vitke i krhke jablanove grane, a prve kapi kiše,

krupne poput lješnjaka, stadoše udarati o njegovo lišće i po prašnoj cesti.

— Evo kiše! Padaj, Božja blagodati, jedva do=čekana! — klikne jablan težko škripeći pod udar=cima vjetra.

Naskoro udari munja u jablanovu krošnju, a prasak zagluši pljuštanje kiše. No kad je za prvim praskom sliedio i drugi, stari se jablan survao na tle.

Uzalud je kiša škropila povaljeno drvo: više mu nije bilo pomoći. Doživio je. Truo i napol suh nije mogao podnieti udarca groma.

A nad mrtvim jablanom uzdigla se divizma kao kraljevska svieća sa desetak žižaka . . .

NA TIHIM VODAMA CRNE BARE

PRVI GOST

Kad se nasmijano sunce jednoga svibanjskog dana razigralo nad tihim vodama Crne Bare, perunika je upravo otvorila nekoliko prvih cvjetova, žutih kao da su saliveni od najčistijeg voska. Vjetar puhne u tršćak, koji je okruživao Crnu Baru, trstika se zaljulja, a preko njezinih vršika prodre sunce i takne peruniku u čelo.

— Prekrasno si odjenula svoju djecu! — klikne sunce i obasja žute cvjetove kao Božji blagoslov.

Perunika ponosno uzpravi svoje sabljasto lišće i htjede zahvaliti suncu na priznanju, no uto vjetar odjuri na lakim krilima nekuda daleko, a trstika se smiri i zakrije sunčevo ognjeno kolo.

Cvjetovi — peruničina djeca — bili su do dva lakta visoki. Nadvisivali su i njezino sabljasto lišće i sve bilje osim trstike. Činilo se kao da dižu glave i zovu:

»Dođite, mili gosti! Smočnica je krcana medenim pićem. Dobro nam došli!«

Crnom Barom je za čas zavladala tišina, a onda je prekine neko brundanje, kao da gajdaš izpraćuje zakašnjele svatovske goste njihovim kućama. Mum-

ljao je to svoju jednoličnu pjesmu bekrija sa cvjetne livade — striko bumbar. Letio je debeljko od cvieta do cvieta, kao da nešto traži. Tražio je medovinu, izjelica jedan! Nije bio u neprilici, da ne će pogoditi na prava vrata. Kao što u gradu ruka nacrtana crnom bojom pokazuje ulaz u gostionicu i već se izdaleka vidi, na koja vrata treba unići, tako je perunika imala označen put u medaru tamnim znakom na pregibu svake latice.

— Uđite, prijatelju, uđite! Danas je svečano otvorenje naših medara, a vi ste prvi gost. Dobro nam došli! — pozdravi ga perunika.

— Dobar gost, koji može i hoće obilno srknuti vaše medovine, no koji i obilno plaća — promrmlja bumbar i nastavi oblietajući oko cvieta: — Čas prije bio sam na livadi, gdje je uz potok također procvalo nekoliko vaših sestara, peruniko, pa sam nakrcao puna leđa peludi. Evo za vas Božjeg blagoslova! Pelud će oploditi vaše cvjetove, pa će biti ploda.

To rekavši uđe na jedna od triju vrata i saspe perunici na nos punu pregršt žute peludi. Perunika se strese i zahvali:

— Baš vam hvala, striko! Nude srknite sladkoga soka! Svjež je kao i rosa, što blista na mome lišću u sjaju sunca, koje se uzdiglo iznad tršćaka.

— Ih, ala to prija! — uzklikne bumbar požudno srčući medovinu.

— Ej, izjelica ste vi. Previše se brinete za svoj želudac, pa zato i jeste takav debeljko.

— Zar nemam pravo? — javi se bumbar iz medare. — Zar da skupljam med u hrpu kao one lude pčelice, pa da mi ga otme čovjek i da me još guši zapaljenim sumporom? Napunim nekoliko svojih lonaca za svoje potomstvo i sakrijem ih u zemlji, a ne nosim ih na pazar kao one.

— Pravo velite, no i ljudi se brinu za pčele. Izgrade im stan i njeguju ih.

— Brinu se oni za sebe, a ne za njih! — promrmlja bumbar i ponovno srkne sladkoga soka iz druge medare. — Aha, izvrstan je! Baš ste mudro udesile medare, da ne mogu leptiri u njih. Nije to za one kicoše. To je za nas, za bumbare, koji znamo, šta je fina kapljica. Šteta je samo, što su vaše medare otvorene tek nekoliko tjedana. Prekratka sezona!

— Šta ćete! Treba se brinuti i za potomstvo, a ne samo za takve izjelice, kakav ste vi, striko! — reče perunika.

Međutim je bumbar već obišao sve njezine medare, napio se meda do grla, dobro natovaren izpuzao na list i spremao se, da odleti.

— Drznik! — vikne perunika. — Hoće otići, a nije mi ni zahvalio.

Ona ljutito mahne svojim dugim listovima, što su stršili, kao da je netko zabo u mulj pozelenjele brončane mačeve okrenuvši oštrice prema nebu. S povoštenih, klizkih listova skotrlja se nekoliko kapi rose, a i sam striko bumbar zaljulja se i oklizne u vodu. No prije negoli se izkobeljao, dopliva bodljikavi grgeč i proguta ga.

— Jadnik! — požali ga perunika. — Učinio mi je dobro djelo, a ne mogu mu pomoći.

Negdje zakrekeće žabac, kao da je htio ožaliti smrt staroga sladokusca . . .

ŽABAC SLAVOPOJAC

Poslije težke srpanjske omare sve se u Crnoj Bari smirilo i spremilo na počinak. Perunika je sanjivo ljuljala u punim tobolcima svoju djecu, a trstika se hladila kapljicama rose. Patak se u tršćaku zgurio do patke, koja je grijala jaja i upravo čekala, da prokljuju žutokljunci. Vitka vretenca sklopila svoja prekrasna tamno modra krilašca i zavukla se među lišće. — Komarci igrali neko vrieme obiesno kolo nad barom, zatim su nekud izčeznuli, a bieli lopoč snivao o suncu i njegovim sjajnim tracima, koji svojim dodirom otvaraju njegove latice, kao da ih je čarobnjak dirnuo čarobnim štapićem.

No dok su se jedni spremali na počinak, drugi se budili. Zrakom bi svaki čas kao neka sablast preletio šišmiš, ili koji noćni leptirić. Odnekud se javila sova kao zla kob, a iz bare se čuo najprije jedan k v a, pa drugi i sve više i više, dok nije sva bara gromko zakreketala žablju himnu močvari i mulju:

Kre, kre, kre!
Stani, sviete, stani de!
Čujder, slušaj, napni uši,
veseli se svojoj duši,
kad zaječi pjesma naša
iz dubine gusta šaša!

Kva, kva, kva!
Puna nas je bara sva.
Gdje god ima kakva graba,
pjesmu pjeva narod žaba,
pjeva, slavi umiljato
domak divni: meko blato.

Rega, rega, rega, rega!
Pjesma nam je iznad svega:
vapi, šumi, zvoni, zveči,
kroz mrak noćni buči, ječi
gromka pjesma žabljeg roda:
Neka živi mulj i voda!

I žabac Zelenko upeo svu snagu svoga žabljega grla, da uzveliča noć i mjesečinu, baru i svoj žablji rod.

— Zar nas ima malo? Preko tri kopna razlieže se žablji poj. Tri smo diela svieta zaposjeli, a eto, upelo se nekakvo dugokrako čudovište, da nas zatare. Tko bi nas zatro? — klikne Zelenko.

Zelenko skoči na lopočev list, nadme svoje zvučne mjehure i iznova zakrekeće. Uz njega se prislonila njegova drugarica Zelenkovica i slušala zadovoljna.

— Tko bi nas zatro? Pravo veliš — šapne Zelenku. — Eto, velikom žabljem dobrotvoru suncu povjerila sam već dvie tisuće jaja, da ih grije, a naskoro ću još toliko. U tom je naša moć! — klikne i požali, što i ona ne može pjesmom dati oduška svojoj sreći.

Negdje je zapljusnula voda, a žablji rod prekine pjesmu. Taj čas upotrebi Zelenko, da izmieni još nekoliko rieči sa svojom družicom.

— Zašto i ti ne daš oduška svom srdcu? Gle, kako je divna noć!

— Ta dobro znaš, da mi ženke ne pjevamo. Brinemo se za potomstvo i ne bezposličimo kao vi! — ujedljivo će Zelenkovica.

Žabac je osjetio žalac, pa će otresito:

— Čudne mi brige! Tek toliko, što izležeš jašca, a onda ... što Bog da i sunce, koje ih grije mjesto tebe!

— Neotesanac! — uvrieđeno će ona. — A ti? O čemu ti vodiš brigu? Po danu da se najedeš, a po noći da se dereš!

— Kako? Zar se ja derem? Tako divno pjevam, a ti veliš, da se derem? Zar nije moj glas najjači u bari? Zar nisam najbolji pjevač u zboru? Eto slušaj, pa onda prosudi!

I Zelenko udari iznova kreketati. Kreketao je neumorno, sve dok se mjesec nije uzpeo visoko nad Crnu Baru i zapleo zemlju u svilu svojih zraka.

Prvi trak svietla probudio je ujutro Zelenkovicu iz sna. Provirila je iz mulja i svojim očima, žutim kao brušeni topaz, buljila na sve strane, ne bi li gdje uhvatila zajutrak. U bari vriedi za žabe pravilo — a Zelenkovica nije bila u tom ni gora ni bolja od ostalih —: Što se god pred žabljim očima živo miče, to jezik odnese! Razumije se, ako ne premašuje žablju snagu.

— Mudro je to udešeno — reče Zelenkovica sama sebi, uzpinjući se na širok lokvanj, — što su naše oči izbuljene i pomične, te ih možeš uvući, da se ne bi izranile na šašu. Da ne mogu njima zvjerati na sve strane, ne bih opazila ni ono krasnokrilo vretence tamo za mojim leđima! — reče, okrene se i za tren izpruži dugačke stražnje noge. Đip! — skoči, i već se vretence priliepilo za njezin jezik. Zatim ga je odpravila izravno u želudac na daljnju preradbu. To je trajalo trenutak, i već je bila na drugom lopoču. Uto ču, kako nešto bućnu u vodu. Nije vidjela, šta je to bilo, jer je već zaronilo pod vodu, tek su vodeni koluti označivali mjesto, gdje je utonulo.

Neko je vrieme bila tišina, a onda izvire iz vode dva žuta topaza — kao da ih je draguljar umetnuo u malahit — dva žablja oka. Bio je to njezin Zelenko, prvi baritonist žablje opere u Crnoj Bari.

— Dobro jutro, draga! — nazove Zelenko.

— Uh, ala si me preplašio, bezobrazniče! U prvi sam mah mislila, da je roda sletjela u vodu! — ukori ga Zelenkovica.

— Baš ste strašljivi! — primieti lopoč otvarajući svoje snježne cvjetove. — Ja se ni s mjesta nisam maknuo.

— Zato ti je onomadne i pričepila nogama glavu! Kako bi i bježao, kad si prikovan za mulj? Pa i čemu? Roda se ne hrani čimgod!

— To je uvreda! Tako doličan cviet, kome pjesnici raznose slavu, pa da je štagod!

No Zelenkovica se nije više obazirala na njega. Odplovila je za svojim Zelenkom na kraj bare, gdje je rasla perunika.

— A što si se toliko uzđipala rano ujutro? — upita je on.

— Ulovila sam krasno vretence! Bila je ženka i puna jaja, pa mi je izvanredno išla u tek.

— Od srdca vam hvala, gospođo Zelenkovice, što ste tu gaduru zadavili! — javi se netko iznad njih i nastavi: — Svu me izbušila nekakvim svr-dalcem, što ga nosi na zadku.

Bila je to perunika. Svim svojim lišćem i stablji-kama, na kojima su već bili izrasli zeleni plodovi poput rogača, duboko se nakloni Zelenkovici i nastavi:

— Krasno ste to izveli!

— Dakako! Vješta sam tome! I vas bih, da ste manji i da ste od mesa. Ovako se ipak kojiput sakrijem u vašem lišću pred ródôm.

— Što ste neuglađeni, sluzavi gade! — uvriedi se perunika.

— Neka! Život je takav! — branio je Zelenko svoju Zelenkovicu. — Vi ste ukočeno plemićko na-duvalo, a mi smo klizavi sluzavci, pa se kroz život probijamo, kako znamo.

Prepirka bi se bez sumnje bila nastavila, da se nisu obje žabe najednom odbile snažnim stražnjim nogama, kao da ih je netko ubo šilom. Iza leđa im je doplivala krasna riba opremljena oštrim perajama i još oštrijim zubima. Kad je do zubi oboružani došljak vidio, da mu je plien umaknuo, biesno je švignuo repom i dobacio za njima:

— Što nije uspjelo danas, uspjet će sutra!

Riba odpliva i izgubi se pod gladkom površinom vode. Cviet Perunov se strese i nagne prema trski:

— Jeste li vidjeli, prijo, toga razbojnika? Tko je to?

— Grgeč, bodljikavi grgeč. Doplivao je ovamo iz rieke, jer voli u mutnome loviti.

Čas je vladala tišina izprekidana tek zujanjem mušica. Površinom vode klizale se vodenbuhe kao vješti klizači na ledu. Vretenca, kojima su se tamno modra krila prelievala u zeleno, lepršala su zrakom, a po gdjekoje bi se spustilo na lopočev list, da se odmori. Trstenjak je sjedeći na svome gniezdu, obje-šenom na četiri trske i sličnom sojenici predpoviest-nog čovjeka, zapjevao prekrasnu pjesmu u čast Bogu, koji mu je ovdje prostro obilat stol. No najednom se začuje s obale zapomaganje:

— Kre, kre, kre! Jao, jao!

Trstika i perunika se okrenu onamo.

— Gledajte, gledajte! Bjelouška proždire Zelenkovicu! — s užasom vikne perunika.

I zaista, zmija je bila ščepala žabu zubima za stražnje noge. Uzalud se Zelenkovica koprcala, oti-mala i drečala: sve su se jače utiskivali zmijini zubi u njezinu mekanu kožu. Napokon je nestala u nje-zinu ždrielu. Samo se na vitkom tielu bjelouške

moglo poznati mjesto, gdje je za uviek sahranjena nesretna Zelenkovica.

— A gdje je Zelenko? — upita trstika.

— Kukavac, pobjegao je u vodu i izronio u mome lišću! — odgovori perunika.

Zmija odgmiže dalje, a Zelenko iziđe iz svoga zaklona i skoči na lopočev list. Ne prođe mnogo vremena, i on skoči za kukčićem, koji se usudio letjeti izpred njegovih očiju.

— Kako se brzo utješio! — podrugljivo će perunika.

— Čemu da žalim? — javi se Zelenko. — Svoju dužnost izvršila je pošteno: četiri tisuće jajašaca spustila je u ovu baru! Gledajte one male punoglavce, što u jatima plivaju okretno kao ribice! Mnogi je od njih možda baš iz onih jajašaca, što ih je povjerila bari i suncu moja Zelenkovica. Ona je nestala, ali je ostavila brojno potomstvo, a to je životni zakon, koji održaje žablji rod.

I Zelenko skoči s lopoča, bućne među punoglavce, uhvati jednoga kukastim zubićima i proguta ga.

— O Bože, šta opet vidim! — zavapi perunika. — Proždire svoju vlastitu djecu!

— Takav je zakon prirode. Jedni ginu, da drugi žive. I mi rastemo na truležu mrtvog bilja, a drugi će na našim ostancima — pouči je trstika.

Kao uviek, tako se i toga dana nastavila životna borba. A kad se opet spustila noć i mjesec izronio tamo iza tršćaka, zakrekeće Zelenko ponovno svoju staru pjesmu.

Nije to bila tužaljka za družicom. To je bila žablja himna močvari i mulju:

Kre, kre, kre!
Stani, sviete, stani de!
Vapi, šumi, zvoni, zveči,
kroz mrak noćni buči, ječi:
gdje god ima kakva graba,
pjesmu pjeva narod žaba,
pjeva, slavi umiljato
svoje carstvo: meko blato . . .

SRETNA VRBA

— Oj vjetre, vjetre, što njišeš trsku i pričaš joj za sušnih dana priču o kiši, koju ćeš donieti na svojim krilima s mora; što svake večeri ljuljanjem peruniku i šaš uspavljuješ u san; što stvaraš vale na ovoj mirnoj bari: pomozi i meni, puhni časak i u moje grane!

Vjetar, koji je upravo dolazio s mora i pod nevidljivim krilima nosio skrivene kapi kiše, puhne u vrbu i zanjiše njezine vitke grane. I gle! S vrbinih

grana polete na sve strane sitne pahuljice kao sićušne biele leptirice.

— Vrba odprema u sviet svoju djecu — šapne trska peruniki.

— Pa kako ih je brižno opremila! Umotala svako u pelenice od najfinijih dlačica, dala svakome krioce, pa neka ih vjetar raznese po svoj močvari! — čudila se perunika.

— Ima ih na tisuće i tisuće. Bog zna, kuda će ih vjetar ponieti!

— Jao nama, iztisnut će nas! Ako samo svaka deseta sjemenka proklije, niknut će oko nas same vrbe. Uzet će nam tlo, koje nas hrani, uzet će nam svietlo. Ugušit će nas! — protuži perunika.

— Ne boj se, draga peruniko! Vrba voli vodu i požudno je srče, no što je staroj život, to je njezinoj djeci smrt: sjemenke u vodi poginu. Treba da se dlačicama uhvate za čvrsto tlo... ej, onda će proklijati. A koliko ih, molim vas, stigne na pravo mjesto? — upita trska njišući se dostojanstveno, kao da se nekome klanja.

— A gdje ih je tako vješto krila, da ih nismo vidjeli?

— U tobolcu, kao škrtac zlato! No djeca sazrela i razširila se, pa im je u vrećici postalo pretiesno: tobolac je pukao i djeca izskočila van. Sad se sele na nova mjesta. Stara će vrba jednom iztruhnuti, a novo se njezino pokoljenje pojaviti drugdje. Svi se mi tako selimo kao oni cigani, što su proljetos nedaleko od nas razapeli svoje čerge, a za dva dana otišli Bog zna kamo! Ni ova vrba nije odvajkada ovdje. Vidite, da je drugog soja, negoli njezine susjede. Hajde da je pitamo, kako je dospjela ovamo!

Vrba je bila dobre volje, jer je sunce tako divno zasjalo upravo danas, kad ona odprema djecu u sviet. A južnjak, što je puhnuo, doniet će toplu kišu i orositi zemlju i sjemenke, pa će brzo proklijati. Zato je rado odgovorila na njihovo pitanje.

— Danas sam vesela kao onda, kad sam proljetos svatbovala. I onda mi se nasmiešilo sunce. Bilo je to rano u proljeću, dok ste još vas dvie spavale zimski san. Da vam je bilo vidjeti, kako je tada bilo u mojoj kući živo! Odjenula sam se u najljepše svoje svatbene haljine, urešene samim žutim mačama, a moj se vjerenik tamo na drugoj obali zakitio zelenim cvjetovima. Pčele su prenosile k meni njegove pozdrave i zujile svatbenu pjesmu u sopranu, a zdepnasti bumbar pratio ih je u basu. Nosili su mi od vjerenika čitave tovare peludi, a ja sam ih počastila sladkom medovinom. A kad se svatba svršila, skinula sam svoju svatbenu koprenu i ogrnula se u svoju svagdanju haljinu... evo ovu, koju i sad nosim.

Vjetrić puhne, vrba se zanjiše, i zabieli se, kao da je sva iz srebra, pa nastavi:

— Sisala sam požudno hranu iz zemlje, da što bolje odhranim svoju djecu. Sad su eto postala sposobna, da krenu u sviet i da se sama hrane, koje Bog ostavi na životu.

— Zar ste i vi tako ovamo dospjeli? — upita trska.

— O ne! Mene je ovamo dovaljala bujica kao malu šibljiku — reče vrba.

— Upravo to smo vas htjele pitati. Pričajte, molim vas! — nukala trska vrbu. A vrba se raz- pripovieda:

— Bilo je to prije nekoliko godina rano u pro- ljeće. Poslije jake zime iznenada je otoplilo i snieg je naglo kopnio. Rieka je nabujala, izišla iz svoga korita i razlila se svuda, pa i ovuda. Negdje se slomila stara vrba i odkinula se od nje grana. Ta grana ... to sam bila ja! Poniela me bujica i nosila, nosila, dok nisam tu zapela o trsku i zabola se debljim krajem u glib. Oko mene bujica naslagala mnogo mulja, a to je bila moja sreća. Pustila sam korienje i prolistala. Izprva sam rasla kao grm. Jedne zime eto nekih ljudi, što pletu košare. »Gle, tu ima izvrstnih šiba za naš posao!« primietio je jedan, kad me spazio. Odsjekoše na meni sve osim jedne kržljave šibe. Ona je sve više debljala i jačala, dok nije narasla do čitavog drveta.

... Tek što sam se najljepše razvila, eto jada iznenada! Dođu pastiri i posieku mi svu krošnju. Svu sam zimu tako stajala kraj ove bare, no u pro- ljeće još sam se ljepše zazelenila. Koliko li su puta ljudi i poslije skresali moju krošnju! No čim su je više kresali, jače sam se zelenila. Ipak osjećam, da ne ću dugo: nešto u meni trune. Već sam sva šuplja i puna truleži. No i to nekomu koristi: na meni se naselila zova, koja svakog proljeća procvate tako, da je sva bara puna njezina mirisa. A u jednoj se duplji naselila dražestna ptičica ... dugorepa pliska. Neka joj!

— Dobra ste srdca, stara vrbo.

— O da! Ima kod mene već i jagoda, i trave! Koječesa! Mekana sam, odviše mekana, pa zato iz mene svak radi, tko šta hoće! Krešu mi svake druge godine grane, pastiri ih sieku i prave svirale, a da nisam šuplja, svršila bih možda pod ciganskom čergom, gdje bi iz mene dubli korito. Sieku nas i vijaju po miloj volji, pa i kožu nam gule.

— Strahota! — uzkliknе perunika.

— Da, sve to čine ljudi. I kravi ogule kožu, pa načine čizme, koje sižu do koljena. Onda uzmu pušku i gaze vodu i nemaju straha, da će ozebsti, i gađaju nas, gdje nas god stignu! — javi se iz tršćaka krieštavim glasom divlja patka.

— Opaki su ti ljudi — doda lopoč.

— Kako je divne rieči šaputao svojoj vjerenici neki mladić, kad se proljetos za visoke vode provezao ovuda čamcem. I on je imao čizme i pušku. I on je, eto, bio lovac i baš takav kao i drugi ljudi — klikne perunika.

Opet puhne vjetar. Vrba se zanjiše i ponovno iztrese na tisuće pahuljica.

— Moram opet na posao, dok je sunca. Još dva-tri dana, i svu ću djecu odpraviti u bieli sviet.

— Bilo im sretno! — poviknu svi.

PELIVAN VRTIREP

Dok je vrba odpremala djecu u sviet, izleti iz nje krasna ptica kličući: civit, civit! pa se zaustavi na kvrgastom panju, što ga odnekuda dovaljala bujica.

— Eto vrbina stanara! — kliknu skoro u isti čas perunika i trska.

— Kako li je samo okretna! Mladost i dražest! — primieti trska.

— Pa kako ima liepu odjeću! — doda perunika.

Sviđala im se ta ptica ne samo zato, što je bila liepa, nego i što im nije bila nimalo opasna. Ne hrani se biljem, nego kukčićima i mušicama, a u prirodi vole prosuđivati i ljepotu po tome, koliko je tko kome opasan.

— Ona ukusna crna kravata pod vratom izvrstno joj pristaje, a isto tako i ona dva biela repna pera — divila se perunika.

— Gledajte, kako se previja i kako trese glavicom, kao da nas hoće zabaviti svojom pelivanštinom. Hej, gospođo plisko! — vikne ptici perunika. — Baš ste prava umjetnica! Priredili ste nam užitak, no znajte, da imate i gledaoce, koji shvaćaju vašu umjetnost.

— Hm, vama užitak? Šta li vi sebi ne utvarate! Varate se, draga! — odvrati pliska i u isti tren uhvati dugačkim kljunom komarca i proguta ga.

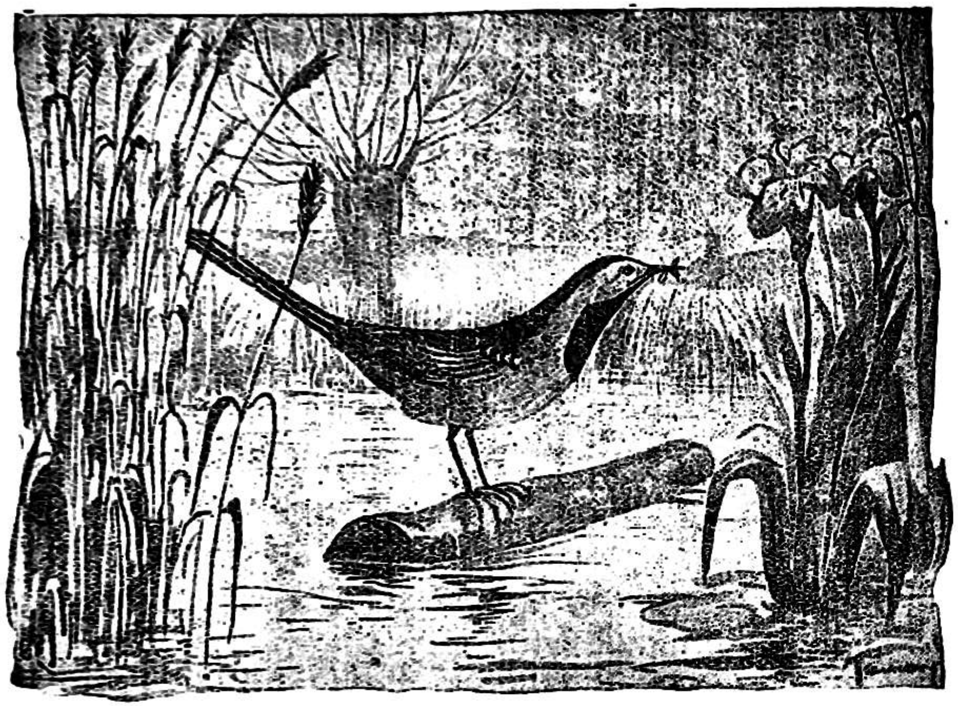

— I ovo je razbojnik! — presenećeno će perunika. Pliski nije izmakla ta primjetba, pa reče:

— Zašto da sam razbojnik? Što sam pojela ovoga komarca? A zar se on nije prije toga napio tamo na pašnjaku pastirove krvi? Takav krvopija, pa još k tome ženka! Razbojnik je onaj, koji mi je zadavio pokojnog druga i poklao naše mlade, jedva što su počeli dobivati perje.

— Šta velite! — mahala je trska glavom, kao da pravo ne vjeruje, pa se okrene peruniki: — Opet neka zanimljiva i strašna pripoviest.

Pliska je pobudila veliku znatiželju.

— Pričajte nam, draga! Naša je bara puna nemilih događaja, da ti se latice tresu, kad ih čuješ. Svuda oko nas vrebaju razbojnici, pa ako sam i vas tako nazvala, oprostite mi! Svakako ste imali pravo, kad ste osudili na smrt onoga krvopiju. I nije za drugo — izpriča se perunika.

— Svi smo mi manje ili više razbojnici, jer otimamo jedni drugima hranu ili jedni druge proždiremo, samo ako možemo. Tako je to ovdje bilo, tako će i ostati. No moja je priča ipak odviše strašna. Čujte je.

Pliska se okrene k njima, a trska se i perunika nagnu, da uhvate svaku njezinu rieč.

I pliska je pripoviedala:

Stanovala sam prije tamo kraj potočića, što se izlieva u rieku, koja napaja vodom ovu baru. U obali zaklonjenoj glogom i johom splela sam sa svojim drugom gniezdo. Bilo je prava mala umjetnina. U nj sam sniela pet jaja i savjestno ih grijala, dok se nisu izvalili moji mali žutokljunčići. Obilato sam ih hranila mušicama, a oni su liepo napredovali i već su bili opernatili.

Sve je bilo dobro, dok nas nije odkrio kobac. Odonda zlo! Najprije mi je ulovio muža, kad je išao po hranu za mališe, zadavio ga i pojeo na pašnjaku izpod one visoke topole. Našla sam tamo njegove

ostanke: razasuto perje. Tugovala sam za njim i u tuzi hranila djecu prebijajući se i mučeći kao gušte=rica, kad je svračak nabode na trn.

Jednoga dana nosila sam kao obično mladima mušice i vraćala se u gniezdo, kad li začujem bolno cijukanje. »Čini mi se, da to moja djeca plaču«, velim sama sebi i poletim brzo onamo, a to kuku meni! kobac razvalio gniezdo, zadavio moje mlade i upravo svršavao svoj razbojnički posao s jedinim, koji je još bio preostao. Čvrsto ga je držao pan=džama, a kukastim kljunom trgao s njega živo meso. Ciknem kao guja: cisisi, cisisisis! Naša svojta pozna taj poziv u pomoć i sva se sleti oko nas, koliko ih je god bilo oko onog potoka. Kad vidješe moju ne=volju, navale na krvnika. No šta smo mi prema njemu? Zalietao se na nas i bio bi možda još koga ponio sa sobom, da mu nismo vješto izmicali. Ali mu nismo mogli ništa. Da je tko sastavio sve naše kljunove i pandžice, ne bi iz njih načinio njegovu kljuninu i njegove strašne pandže. I on, sit i zado=voljan, digne se nebu pod oblake i odleti, da tamo negdje u svom razbojničkom skrovištu odpočine, dok opet ne ogladni.

Poslije tih nesreća nisam više htjela ostati ondje, gdje sam izgubila sve svoje najmilije. Odse=lila sam se i potražila novo prebivalište. Tako sam dolutala i do ove bare i tu opazila staru vrbu. U jednoj njezinoj šupljini našla sam novi dom. Ona

me liepo primila, a i ja njoj činim ponekad uslugu i očistim je od kojeg malog nametnika.

Pliska je svršila. U taj čas proleti izpred nje vodencviet, dražestan kukčić, koji živi samo jedan dan. Ona poleti za njim, ali joj ga vodeni konjić odnese izpred kljuna. A pliska se nije skanjivala, nego proguta obojicu.

A možda će grabežljivi kobac negdje tamo na pašnjaku iza bare progutati sve troje...

SIJAČ ŽUTE SMRTI

Jednoga predvečerja projurio je uz šum i lom=ljavu brzi vlak kraj Crne Bare. Žabac Zelenko upravo je čučao na lopočevu listu i očima tražio, hoće li odkuda dolepršati smaragdno=zeleno vre=tence, da ga priliepi na svoju jezičinu. Buka ga pre=plaši i on od straha skoči u vodu. Lopoču se to dade na smieh, pa mu reče:

— Baš ste plašljivac, Zelenko! Svako pred=večerje čujete istu buku i svakiput bježite u vodu. A čim srebreni kotač prospe u noć sjaj po mirnim vodama Crne Bare, naduvate se vi žabci, kao da ste najveći junaci. Da je u vas junačkoga srdca kao što je grla, i bili bi nešto, a ovako ste kukavci!

— A svu ste mi haljinu poštrcali muljem, nespretnjakoviću! — ljutila se perunika stresajući sa sebe kapljice, koje su se klizale niz njezino gladko lišće.

— Bog zna, šta nam nosi noć, koja se približava — mudrovao je šaran, provlačeći se lieno između trskinih stabljika.

— Sjajnu mjesečinu i pjesmu! Dan je bio sparan, no čim sunce utone za Modru Goru, prostrujat će zrakom svježina. Što li se radujem svietloj noći! — uzvikne Zelenko.

— Da, da, no šaranu bi mogla omrknuti! — uplete se opet lopoč. — Evo tu kraj mene ulovili su štuku u vršu,* a gdje se nađe jedan takav razbojnik, lako se nađe i drugi.

— Lako za to. Zavući ću se među korienje u mulj i mirno spavati. Štuki se mili bistra voda, a ne voli mutež! — tromo zievne šaran, a iz njegovih se usta dignu mjehurići i razplinu se na gladkoj površini vode. A tko ju je, molim vas, ulovio? — upita.

— Ribari! Otac i sin. Bacili su udice i nastavili vrše. Ne veselite se prerano: štuka im je prva pala u stupicu, a vi ćete za njom! — dobaci mu Zelenko. — Dva su se linja već ulovila, a možda i vi gdjegod zagrizete.

* Vrše su od pruća pletene stupice za hvatanje riba.

— Nisam derište, koje naleti na prvu meku! Poznam ih već. Evo gledajte, još i sad imam brazgotinu kraj usta. Dobio sam je, kad sam se silom oteo s udice.

Uto iznenada prasne u smieh stara vrba. Tako se tresla od smieha, da joj je nekoliko tobolaca puklo, sjemenke se prosule i vjetar ih raznio na sve strane.

— Molim vas, gledajte ga! — upozori svoje susjede.

— A koga? — upita u čudu perunika i nagne se nad vodu, da vidi, komu se vrba toliko smije.

— Pa onoga tamo... pelivana, akrobatu. Zar ne vidite onoga neobičnoga komarca na lopočevu cvietu? Hoće da se postavi na glavu!

I doista. Na lopoču je stajao komarac dugih, vitkih nogu i digao stražnji dio tiela uvis, kao da se hoće prekobaciti, a ne može.

Zelenko skoči u vodu i dopliva do lopoča.

— Hej, šta to radite? Zar mislite, da se doista možete postaviti na glavu?

Komarac se uplaši, zaleprša i odleti na šiljatu sitinu, koja je virila iz vode, kao da je netko zabo pletaću iglu u mulj. Opet se postavi na stabku tako, da mu je zadnji dio tiela stršio uvis.

— Oprostite, što sam se uklonio. Mislim, da ste mi se ipak bili primaknuli malo preblizu. U vas

je izvrstan têk, a ja sam tako neznatan zalogaj za vašu želudčinu.

— Razpukli mi se zvučni mjehuri, ako sam i pomislio na to! Htio sam vas samo izbliza pogledati. Zanima me, kakav ste vi to neobičan komarac, koji se hoće postaviti na glavu?

— Nimalo neobičan, jer uviek tako stojim. I svi iz moje svojte tako stoje.

— Kako? — začudi se perunika. — Već odavno rastem u ovoj bari, ali još nisam vidjela, da bi se koji komarac htio postaviti na glavu.

— Eh, dakako! — odgovori došljak. — Ukorienili ste se u toj bari i ne idete po svietu kao ja. Gdje bi vi to i vidjeli! A ima nas ovakvih na milijune . . . čitav narod!

— A odakle ste, smijem li pitati?

— Vrlo rado ću vam odgovoriti — učtivo će komarac. — Doputovao sam večerašnjim brzim vlakom izdaleka, s juga, iz Macedonije.

— Dakle ste ipak stranac u ovoj bari — čudila se vrba mašući srebrenim granama, koje su se činile kao vlasi na njezinoj kvrgastoj glavi.

— Da, stranac sam. Zovem se Anofeles.

— Anofeles? Čudno ime — primieti perunika.

— Jest neko čudovište. Zato mu je valjda majka i dala to ime — protumači Zelenko.

— O ne! Tako su me prozvali učenjaci, koji su već o meni napisali nekoliko učenih knjiga. Ja sam naime neobično opasan, jer sijem žutu smrt, gdje se god pojavim.

Sad se Zelenko grohotom nasmije tako, da su mu se zvučni mjehuri napeli kao bubanj.

— Vi da sijete nekakvu žutu smrt? Kako i ne bi, takav delija . . . komarac!

Perunika se sva strese od pomisli na smrt tako, da joj se lišće orosilo suzama. Ljudi bi rekli: pala je večernja rosa. Neobično je voljela sunce, baru i svoj život, pa nije mogla vjerovati, da bi se netko bavio baš time, da sije smrt. Bila je uvjerena, da se došljak šali.

— Ne biste li časak počinuli na mome listu? — reče ona. — Široko je i udobno.

Anofeles se odazove ljubeznom pozivu. Spusti se na peruničin list, a ona, da se što više uzdigne, počne mu pričati o sebi.

— Tako ste otmjena i plemenita držanja — govorila je perunika, — da se odmah vidi, kakova ste soja. I moj je rod plemenit još od davnine. Moji su pređi cvali do priestolja boga Peruna. Bilo je to davno, davno. A kad bi došla velika svečanost proljeća, kitili su se mnome stari Hrvati i pjevali pjesme Perunu i Ladi, božici proljeća. Po svome vrhovnom bogu su me i prozvali perunikom. Tako je bilo

nekoć. Danas malo tko za me mari. Jedino me sunce poljubi svakog jutra i mjesec svake večeri. Potomci onih, koji su me stavljali pred žrtvenik Gromovnika, danas me gaze nogama i kose oštrom kosom, dok sam još u najboljem cvatu. Eto, sinoć su se dovezla amo dva ribara. Dovukli su čamac u moju zaklonicu i tako gazili po mome lišću, da se ni danas još nije pridiglo.

— Ribari? — upita Anofeles. — Žao mi je, što nisam već sinoć amo prispio. A hoće li i večeras doći amo?

— Svakako! Sinoć su ulovili štuku, pa su se namečili na lovinu. Doći će.

— No, prisjest će im ribarenje u ovoj bari, kad sam ja tu!

— Oho, kako li se taj hvalisavac napuhava! Ovakav delija, pa da se suprotstavi ljudima! — pod=rugne se Zelenko, koji je prisluškivao njihovu razgovoru.

Anofeles umukne. Odpočine časak, a onda se digne i stane oblietati vodu uz obalu. Svaki bi se čas stražnjim dielom taknuo površine vode.

— Gle! — upozori ostale neka večernja lepti=rica. — Ovaj stranac se hoće udomiti kod nas. Već leže jaja, dakle je ženka.

Kad je svršio taj posao, obleti komarac još ne=koliko cvjetova, a onda se vrati na peruničin list.

— Izvrstno sam večerao! Vjerujte mi, peru=niko, da sam putem veoma ogladnio!

— Izvolite se i sutra k meni svratiti! Moje su medare pune sladkoga soka.

— Hvala! Izgubio bih se u tolikim prostorijama.

Započeo je kreket žaba. Mjesec se naduo iza tršćaka kao zrela bundeva, komarci su zujali svoju jednoličnu pjesmu, a noćni leptirići i drugi kukci oblietali cvjetove, koji su im širom otvorili svoje medare. Bile su to prave gostionice za noćne skita=lice. Peruniku poče hvatati driem.

— Vama kao da se već spava — primieti Ano=feles. — No prije negoli usnete, čujte, kako sam amo prispio.

— Bilo je to preksinoć negdje u Macedoniji. Igrali smo kolo nad nekom velikom barom, a onda sam ostavio društvo. Zaletio sam se predaleko, jer sam vrebao na nekoga koščatog Macedonca, da malo srknem njegove krvi. Najednom je siktajući dojurila željezna neman s dva crvena oka u glavi i s mnogo žutih očiju na dugačkom tielu. Bio je to brzi vlak. Vozio je putnike iz Soluna nekuda na sjever. Ni sam ne znam, kako sam se zaletio i upao kroz jedan otvoren prozor u kola prvog razreda. Možda zato, što me privukla svjetlost prozora. Zujao sam pre=strašeno neko vrieme oko svjetiljke na stropu (mi komarci volimo noću svietlo), a onda sam se spustio

na baršunast naslonjač. U kolima se vozio neki debeljko. Imao je pune ruke prstenja. Vidjelo se, da je to bogat čovjek. Hrkao je gromko kao prodrta mješina, no kad je vlak na nekoj postaji stao, probudio se i zatvorio prozor. U kola je naime prodirala čađa iz dimnjaka onog čudovišta, što vuče onih desetak kola.

...Debeljko je opet usnuo. Sigurno se dobrano umorio obilnom večerom. Sad je zgoda, pomislim,

da i ja večeram! Za uzvrat darovat ću mu klice žute smrti. Nanjušim finu žilicu, probušim kožu malim bodežem, što ga mi ženke uviek nosimo tu na zadku, pustim u njegovu krv malo sline, da se ne zgruša, i napijem se do grla.

Anofeles časak utihne, a onda nastavi:

— Bio je moj debeljko crven kao kuhan rak, a naskoro će požutjeti kao zreo limun. A znate li, zašto? One klice, što sam mu ih sa slinom pustio u krv, razmnožit će se toliko, da će ih biti puna njegova krv. One će se svaki treći dan razpadati, a njega će tada tresti ljuta groznica. Ali on je bogat, pa će se liečiti. Možda će se i izliečiti, a možda će ga groznica i u grob spremiti.

...Tako sam se vozio čitavu noć i drugi dan u onim kolima. Sada sam eto stigao ovamo.

...Odat ću vam jednu tajnu: Ima u mene još onih klica. Usisao sam ih od nekoga grozničavog Arnauta. Eto, sad ste me upoznali! Nisam običan komarac. Moji ubodi nisu nikakva šala. U mene je strašno oružje, kojim se ja, htio ne htio, moram služiti. Ja sam čuveni komarac malaričar, krvosas i grozničar ujedno, ja sam sijač žute smrti!

— Vi ste zločinac! Bježite od mene! — plane perunika. — Vi ćete ovu baru, koja je i onako puna svakakva gada, okužiti još i svojim otrovom!

— Gle, gle! Tko bi rekao, da se znate tako razžestiti, plemeniti cviete Perunov! — naruga se Anofeles.

Uto zapljuskaju vesla i začuju se ljudski glasovi.

— Dolaze ljudi! — šapne perunika dršćući od valova, koje je bio podigao čamac.

— Phi, neka dođu! Dobro mi došli! Poslije onih poslastica iz cvjetova bit će mi sladko okusiti malo ljudske krvi.

— Krvoloče, valjda ne ćete i njih zaraziti onom groznicom? Ako su me sinoć i gazili, ipak su to jadnici, koji se muče kao guje u prociepu, da prehrane sebe i svoju djecu.

— Pa onda? Šta se mene tiče njihova bieda! Uostalom, i oni bez smilovanja love ribu, krešu vrbi grane i kose vaše lišće.

— Vrba se opet zazeleni, riba ima i onako previše, pa jedna drugu proždire, a moje lišće poslije nezgode tjera iznova još ljepše i sočnije.

Međutim je već komarac odletio prema čamcu. Ubo je najprije otca, a onda sina, napio se njihove krvi i sjeo sinu na čelo. On ga potjera, no on iznova doleti. Kad se čamac približio peruničinu žbunu, čula je, kako sin ljutito viče:

— Baš je dosadan taj komarac!

Pritom se udario šakom po čelu, a na čelu ostala krvava mrlja.

— Hvala Bogu, zgnječio ga je! I pravo budi tom krvniku! — klikne perunika i usne.

Vesla su pljusnula još nekoliko puta, a onda je nastala tišina, koju je prekidao samo kreket žabljeg naroda.

Za nekoliko nedjelja pojaviše se prvi potomci Anofelesa. Nisu bili ni slični svojoj materi, a nisu se ni micali iz vode.

Ribari su dolazili još nekoliko puta. No lica im više nisu bila onako svježa, bila su prelivena voštanim žutilom. Kadkada su se tresli od groznice kao šiba na vodi. Nitko u selu nije znao, šta im je.

Jedne večeri došao je sin bez otca. Bio je potišten, tuga i briga virile su iz njegovih očiju. Perunika je odmah znala, šta se dogodilo: prva žrtva zločinca Anofelesa! Izpričala je Zelenku, šta je čula i vidjela one večeri.

A Zelenko, stari žabac, stao se grizti i ljutiti:

— Luda li mene, što ga nisam one večeri progutao!

Ni jedno ni drugo nisu mislili na potomke strašnoga ubojice, koji su se množili po okuženoj bari, a koji će sijati bolest i žutu smrt među stanovnicima po cieloj okolici.

OBITELJ PATKA BRLJAVCA

Prvi dan u bari

— Peruniko, peruniko! Pogledajte malo! — dovikivala je trska. Perunika se mašući glavom od čuda tako strese, da je vjetrić skotrljao s njezina lišća u vodu nekoliko kapi rose, koje se kao sićušni biser zacakliše na suncu.

— To je veselo. Koliko ih samo ima! Pa kako su živahni! Prava mladost! — klikne perunika.

Stari patak Brljavac i gospođa Brljavica izvodili su svoju dječurliju u baru. Dok su se valili iz jaja, ona se nije micala od gniezda, no čim je posljednje izišlo iz svoje biele tamnice, koju ljudi zovu jaje, i malo odpočinulo, skupila je svoju dječicu i povela ih do bare. Nije ih trebala nagovarati, kako to čine majke s bojažljivom djecom. Čim patčad ugledaše gladku površinu, buć! odtisnuše se jedno za drugim u vodu. U tren oka stvorilo se u bari patčije jato od dvanaest malih bića kao dvanaest malih čamčića, spremnih za natjecanje, koji će brže i dalje. Treba da nauče sve patčije majstorije u plivanju, jer će im to biti životno zanimanje.

— Samo neka je veselo, djeco! — reče stara divlja patka svojim kao kesten smeđim patčićima, i osokoli ih: — Ne bojte se, dok mi pazimo na vas!

No ti živi čamčići još nisu znali, koga se trebaju bojati, a ipak ih je nešto tjeralo, da se previše ne udaljuju od svoje brodopratnje — od staroga patka i matere patke.

— Kako su ta naša dječica obiesna! — javi se promuklim glasom patak promatrajući male zvrkove, kako se žustro vrte po vodi.

— Pa neka im! Neka se igraju, neka se hrane, neka rastu! Ne će ostati gladni. Naša je Crna Bara puna žabljih punoglavaca! — doda stara i zadovoljno strese repom.

— Oho, gospođo Brljavice! — javi se žabac Zelenko, koji se po svom običaju bio uzpeo na lopočev list i odanle kao kakav sudac vodenog loptanja pratio prvo natjecanje malih patčića.

Patka je odmah shvatila, kud on cilja, kad ono veli: Oho!, no nije se obazirala na njegov uzklik. Na listini patčijih neprijatelja naime žabe nisu bile ubilježene. Zato ona mirno nastavi:

— Ima i sićušnih ribica, a i kukčića će se naći!

Istom što je to rekla, uhvati kljunom drzku vodenbuhu, koja se kao klizač na ledu usudila doklizati ravno pod njezin kljun — jednoliko i po taktu. Bila je ona u tom poslu hitra, a kljun širok kao lopata, pa joj nije bilo težko zgrabiti takvog drznika.

— Pa i na šašu nađe se kakav pužić ili ličinka kojega vodenoga kukca. Vidjet ćete, kako se lako love i kako su slastni, kad iziđemo iz vode. Zar ne, stari? — okrene se ona patku, no on je upravo bio u nepristojnu položaju, jer je bio podigao stražnji dio tiela uvis i prema njoj, a glavu zagnjurio i brljao po mulju. Kod takvog posla morao je dakako stajati u vodi naglavce. Kad je opet izronio i izpružio dugački vrat, s obje strane ciedio mu se iz kljuna mulj, a onda je nešto gutao iztegnuvši vrat nekoliko puta.

— Aha, to je sladko! — govorio je s uživanjem. — Ličinka vodenoga konjica ležala je doduše na dnu

bare, ali sam je ipak napipao i izvukao zajedno s muljem. Da nam Bog nije dao ovako savršen kljun, najeli bi se mi svakojakoga gada.

— Pravo veliš. Natrpali bi volju muljem, pa da crkneš.

Kljun je u pataka naime rožnat i nazubljen kao turpija. Između njegovih zubčića lako izcuri vodeni mulj, a sve kruto zaostane u kljunu. A njihov osjetljivi jezik napipa sve, što je koristno za patčiji želudac.

— A kamo naši mali? Hajdmo za njima! — reče stara, pa se s Brljavcem požuri za njima.

— Liepo je to, što su nestašni, no nešto me zabrinjuje. Jesi li sinoć vidjela lisca Riđonju? Prolazio je drugom obalom i nosio u gubici mladu patku. Da nije možda i nas nanjušio? Mogao bi nas uvrebati noću, kad budemo najslađe spavali.

— Ako on na nas, a mi u vodu! Tamo ne može.

— Kuda ti pamet, ženo! Ako te iznenada ščepa za glavu, kako ćeš u vodu? A u vodi noću vreba vidra!

— Ne će nas tako lako odkriti. Naše je perje slično povenulom lišću, pa ga pogotovo u noći ne će vidjeti.

— Da, kad ne bi u Riđonje bio izvanredan njuh. A i prepreden je taj lisac, premda je još mlad. Boji ga se sve, što živi oko ove baruštine.

— Hej ti, gološavče! — poviče mati za najmanjim patčetom. — Kuda plivaš tako daleko? Moglo bi te stajati glave!

Gološavac dopliva natrag.

— Majko — reče on, — tamo za šašem stoji nešto bielo i crno na dugačkim nogama, kao da stoji na dvie trske! Koga to čeka?

— I tebe, ako joj doplivaš na dohvat kljuna! — reče stara.

— Opasna je to ptica. Zove se roda — pouči ga patak.

— A . . . a, roda! Krasno ime! — začudi se goljo i zine od čuda. — A gdje stanuje?

— U selu navrh krova. Tamo ima gniezdo i mlade.

— A šta je to selo?

— Mjesto gdje stanuju ljudi.

— Ljudi? A šta je opet to?

— Bolje za te, da ih ne vidiš, a ako ti dođu blizu, bježi pred njima i sakrij se! Oni nam donose smrt.

— Zar u selu nema pataka?

— Ima, ali to je neki patčiji izrod. Ljudi ih koječim hrane, pa toliko udebljaju, da ne mogu ni letjeti.

— Hm, pa onda ti ljudi i nisu tako zli.

— Mojoj su majci ogulili svu koru, a ni za što! — javi se stara vrba.

— Eto si čuo — potvrdi patak i nastavi: — Koliko li sam puta u pol mjesečne noći bježao izpred njihovih gromova, kojima nas gađaju iz nekoga štapa, što ga nose na leđima.

— Pa to je strašno! Zar dođu kada i ovamo? — upita gološavac.

— Doći će, kad spadne s drveća lišće, to jest kad se mi malo utovimo.

— Možda i prije! — javi se opet vrba. — Možda još danas. Kad god dođu, donesu nekomu propast. I meni su već dodijali. Neki dan je na meni sjedio neki čovjek i nekakvom uzicom lovio grgeča. Na uzicu privezao neki gvozdeni trn, na njega nabo kukčića, a onaj proždrljivi ludov zagrizao i ulovio se.

— No vas će više ovo zanimati — nastavi vrba. — Prošle zime snieg nas je dobrano zatrpao. Svoj bieli plašt prostro je preko polja i planine, a studeni sjevernjak zamrznuo je svu baru. Samo tamo kod rieke bilo je još nezaleđene vode. Na to su mjesto dolazile patke. Doznao to čovjek, uprtio na leđa onu gvozdenu štapinu, iz koje izlieću gromovi, ogrnuo se bielom ponjavom, šćućurio se na mojim leđima i vrebao, vrebao . . . patke . . . Voli on patčije meso. I kad se jato spustilo nad vodu, puška je planula, i nekoliko je divljih pataka zakrvarilo rieku . . .

— Da, da! — potvrdi patka. — Dogodi se, djeco, da se ova bara posve smrzne. Tada se ne može

po njoj plivati, jer je led tvrda i gladka kora. Mi ćemo se dići i odletjeti tamo na rieku ili možda nekuda daleko prema jugu, gdje je toplije. Letjet ćemo iznad sela, onakvih, kakvo je ono nedaleko od nas uz rieku. Ali treba dobro paziti, ne čeka li gdje čovjek s onim gvozdenim štapom, što ga ljudi zovu puška. Ako iz njega plane vatra, sasut će se na te težko zrnje, koje će ti probiti srdce ili prelomiti krilo. Ako padneš i u šaš, opet ćeš se težko spasiti, jer će te kakav bezobrazni pas, koji pomaže čovjeku, nanjušiti i odnieti svome gospodaru — pouči stara patka svoje mladunce.

Htjede ona još pričati o neprijatelju čovjeku, ali je uto nešto zatreptalo izatršćaka: roda se digla uvis. Letjela je neko vrieme iznad njih, a onda se tiho spustila usred bare.

— Bježmo! — kriknu u isti čas stari i stara. Patčići se brzo izkobeljaju iz vode i čitavo se družtvo izgubi u rogozu.

I Zelenko je utekao. Zagnjurio je u mulj i dugo se nije pokazivao. No kad se voda smirila, ipak je izronio, ali na drugoj obali. Zelenim je očima buljio u rodu — ili od straha ili od znatiželje, da je vidi izbliza — i kao da se ruga, oglasio se: kva kva! Patka, koja je već bila prevelika, da se boji dugokrake, poviri iz trstine i dovikne:

— Pazite, gospođo rodo! Zar ne čujete, kako vam se stari Zelenko podruguje?

— Drzak je! Tako mi moga dugoga kljuna, naučit ću ga pameti! — zaklepeće roda biesna na Zelenkovu drzkost. (Pa da bi to bio netko, nego balavi žabac!) Zakorači tri-četiri puta prema njemu, ali da! On i opet zagnjuri, i za čas je čula iz drugoga kuta: kva kva! Potrči i opet za njim, a on zagnjuri i uvuče se u mulj.

— Ne ćeš mi dugo kreketati, buljooki gade! — zaklepeće roda i počne rovati dugačkim nogama po

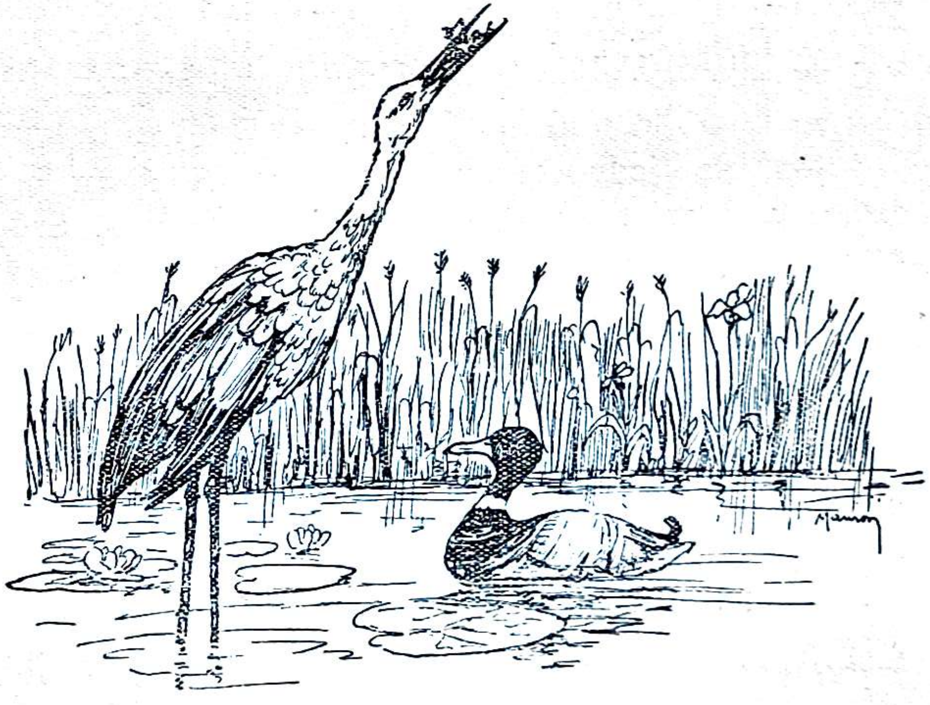

mulju. Nije mirovala, dok nije napipala žabca. Čvrsto ga prignječi, a onda ga kljunom izvuče iz vode i pruži vrat uvis. Razjapi kljun, a žabac joj se oklizne ravno u grlo i nestane ga za uviek u nezasitnom ždrielu dugokrake.

Tako je jadno završio svoj život žabac Zelenko. Nije dugo preživio svoju Zelenkovicu.

Biela gospođa još je neko vrieme šetala barom. Kad je napunila svoj želudac žabama, uhvatila je na kraju i jednu bjeloušku, pa je kao mastnu kobasicu odniela svojim rodićima u selo.

— Šta sad velite na ovo, što se dogodilo Zelenku? — upita trska peruniku.

— Ništa! Valjda je trebalo da tako bude.

— Oho, kako vi to mislite? — začudi se trska.

— Vrlo jednostavno: promatrajući život u našoj bari uvjerila sam se, da je sličan lancu. Svi smo mi karike, od kojih jedna proždire drugu.

Patčija škola u Crnoj Bari

Stara patka vrati se u tršćak k svojim patčićima. Izpripoviedа im smrt nesretnog žabca, pa im dade nekoliko koristnih pouka za život.

— Jeste li čuli, djeco, šta ovdje vriedi život slabijega? Ništa, ako se ne zna ukloniti pogibelji.

Dok ne ponarastete, čuvajte se one biele gospođe s dugim nogama, da ne doživite sudbinu ludoga Zelenka. A kad odrastete, bježite izpred očiju onih, koje brojimo među zaklete neprijatelje patčijega roda! Ima ih posvuda. Vidre vrebaju na nas u vodi i na suhu, kobci iz zraka, a zvieri — lisice i kune — na kopnu. Ali je najopasniji čovjek, onaj što se šulja oko bare s gvozdenim kolcem preko leđa. Cieli je naš život neprekidna borba s neprijateljima, iz koje izađe živ samo onaj, koji je jak, spretan i lukav.

— Ako spaziš kobca, kako ti kruži nad glavom, bježi u rogoz ili u tršćak, jer su oni naši dobri zaštitnici. Oni će te sakriti. Ako nemaš vremena za bieg, zagnjuri u vodu i izplovi na drugome mjestu, no i onda budi na oprezu, jer je u kobca bistro oko. On vidi i iz velike visine: brz kao striela spustit će se, da te ščepa, a onda te više nitko ne izbavi iz njegovih pandža. Pred kunom ili lisicom bježi u vodu ili se diži u zrak, kada ti ponarastu krila, jer one ne umiju letjeti. Osobito se čuvaj onoga crvenkastoga lisca Riđonje, jer nas je već nanjušio. A sad hajdemo, da prigriznemo malo zelenja!

Stari se izgube s patčićima u tršćaku grizkajući kojekakvu zelen. Do večeri još su nekoliko puta zaplovili. Uzput im je stara pokazivala, kako se maže perje, da ga voda ne može promočiti. Pri tom

je kljunom tiskala neku žliezdu, koju je našla na trtici, a onda kljunom prelazila preko perja i mazala ga onom mašću, što ju je iztisnula iz te žliezde. Kad je poslije toga izlazila iz vode, dosta je bilo, da se strese, pa je sva voda sletjela s nje.

Liepo je bilo vidjeti, kako mali živahno plivaju po vodi. Bili su slični onim laganim čamcima, što ih Indijanci zovu »kanoe«. Ni patke ne mogu potonuti kao ni ti čamci, jer imadu u paperju i u badrljicama mnogo šupljina, u kojima je zrak, i tako se po Arhimedovu zakonu* drže nad vodom. Njihov trup ne roni duboko, već se kliže površinom vode.

Vesla su im — njihove noge — na stražnjem dielu tiela. Savršenija su od vesala, koja je izumio čovjek, jer se ona kožica između njihovih prstiju nabere kao stisnut kišobran, kad nogu pomaknu napried, a kad njom zaveslaju i odtisnu vodu, da tielo maknu napried, razširi se i napne. Kad bi ta kožica bila uviek jednako napeta, onda bi micanje nogu napried i natrag značilo dvie jednake suprotne sile, koje bi jednako gonile tamo i ovamo, te bi se ukidale, i patka bi ostala na istome mjestu. Čovjek

* Arhimed je glasovit grčki učenjak, koji se bavio matematikom i fizikom. Živio je u gradu Sirakuzi na Siciliji u 3. stoljeću prije Isusa. Glasovit je prirodni zakon o težini tiela u vodi, što ga je on odkrio, te je po njemu prozvan Arhimedovim zakonom. Taj zakon glasi: Svako tielo, kad se zaroni u vodu, izgubi od svoje težine toliko, koliko je težka voda, što ju je ono iztisnulo.

se pri tom pomaže tako, da veslo digne iz vode, a patke eto imadu svoj samostvorni uređaj. Njihova su vesla — noge — straga, a čovjek vesla, kao da se ugledao u njih, jer veslajući sjedi na stražnjem dielu čamca.

Gačući proleti zrakom jato ždralova.

— Odkuda, ždralovi? — dovikne im stari patak.

— Vraćamo se s toplog juga — odgovori vođa, koji je letio na čelu jata.

— Malo ste okasnili! Evo već sva bara piruje. Stol je za nas već svuda prostrt! — dovikne im patak.

Patka međutim skupi dječicu, pa im objasni:

— Gledajte, kako lete u obliku klina. Tako lakše režu uzduh. Na vrhu klina leti najjači, no drugi ga poslije izmjenjuju. Mi patke i naši rođaci divlje guske imamo drugi red: mi letimo jedna za drugom. Tako ćemo se postaviti zimi, kad pođemo u toplije krajeve.

Kad su stigli do ćubastoga gnjurca, svidjelo se golji, kako njegova ženka na leđima nosi svoje mlade, kao da se voze u čamcu.

— Bi li i ti, majko, povezla tako nas? — upita.

— Hajde pa se uzpni, ako možeš! — reče stara.

Uzalud se goljo verao majci na leđa, jer se kod svakog pokušaja okliznuo s njezina mastnog perja u vodu. Starom patku dalo se na smieh, da mu je

skoro jedna oveća ribica zapela u grlu i jedva ju je progutao.

Proletjele su nad njima i divlje guske i pozdravile ih glasnim gakanjem. Vidjeli su eto i naučili već prvog dana svoga života koješta, a šta li će još doživjeti, dok ostare!

— No koji će od vas, djeco, ostarjeti! Šta li vas još čeka u životu! — uzdahne stara patka.

Kad su se vratili u gniezdo, bila je već večer.

Strahote noći

Svi su se skupili u gniezdu i stisnuli jedan uz drugoga, da im bude toplije. Bila je na okupu čitava obitelj: dvanaest patčića, stari patak i patka. Težko bi ih bilo tolike prehraniti, da im nije majka priroda posvuda prostrla obilat stol: treba da samo izpruže vrat, i već im leti zalogaj u grlo.

Njihovo gniezdo nije bilo baš umjetnički izrađeno, ali je u njemu bilo udobno i toplo. Samo golišavac se nikako nije mogao pravo namjestiti, pa mu je bilo hladno.

— A šta ćeš ti, goljo, zimi, kad ti je već sada hladno? — upita ga stari patak.

— A šta je to zima, otče?

— Eh, to ti je doba, kad će biti mnogo hladnije, negoli je sada noću. Tada će trska već biti posve

žuta i suha, a voda će od hladnoće biti tvrda kao kamen, da ćeš moći po njoj trčati kao po suhu.

— E, pa do toga će valjda i meni narasti gusto perje! — odgovori mali.

— Vrlo dobro! Perje je naša obrana od zime, osobito one sitne pahuljice. A dotle ćemo se i ugojiti, pa će nas i mast čuvati od zime.

— Ali su nam noge gole.

— Ništa zato! U njima ima tako malo krvi, da nema šta zebsti, baš kao i u kljunu.

Međutim se golišavac nekako spretno proturao u sredinu među ostalu braću, pa je utihnuo. Nastao je mir i u gniezdu i u bari, izprekidan od vremena do vremena lepetom sova i šišmiša i lavežom pasa, koji je dopirao odonuda iz sela.

Mir nije dugo potrajao. Iza Plave Gore počeše se gomilati tamni oblaci: približavala se bura. Mjeseca i zviezda nestade, a vjetar poče poigravati šašom i trskom, izprva nestašno, a poslije sve bješnje i bješnje. Trska zadrhta i stade se svijati. Prema slabo osvietljenu nebu vidjeli se njezini sablastni oblici kao koplja tajanstvene vojske kralja Crne Bare. I perunika se razmahivala širokim i na kraju zašiljenim lišćem, kao da ta nevidljiva vojska prieti neprijatelju, koji se podmuklo približuje, da udari svom silom.

Negdje u daljini digne se iz svoga skrovišta divlja guska. Njezino bojažljivo gakanje pomiešalo se sa zviždukom vjetra i pomalo utihnulo. Negdje malo bliže izleti iz tršćaka preplašena patka. Čuo se njezin tjeskoban krik. Neko je vrieme kružila nad barom, a onda se opet spustila na vodu. I opet zavlada mir izprekidan zviždukom vjetra.

— Dolazi! — promrmlja uzrujano stari patak, a srdce mu stade lupati.

— Tko? — upita stara.

— On, Riđonja! Približava se. Tamo mu je pobjegla guska, a malo bliže i patka. I sinoć je tako bilo. Odkrit će nas. Ima izvanredan njuh, a dok šumi vjetar, on se neopazice šulja kroz trsku i šaš.

Stara odmah uzbuni patčad i opomene, da budu spremni na bieg. Kad se vjetar malo smirio, čulo se, kako se trska lomi i ugiba. Lom se približavao patčijem gniezdu.

— Bježmo, spasimo se! — zakriči patak i skoči iz gniezda, a za njim sva dječurlija i konačno stara patka. Njegov krik poleti vjetrom po močvari i opomene pernate susjede, da se čuvaju.

Kad se čitava obitelj našla u vodi, stari patak uzklikne:

— Hvala Bogu, spašeni smo!

Od zadovoljstva veselo strese repom, ogleda se prema tršćaku, gdje je ostalo njihovo gniezdo, i

opazi na obali dvie žeravice — dva oka lisca Riđonje, koji je biesno gledao za plienom, što mu izpred nosa uteče.

A stara, kad je već bila sigurna, da nikome od njih ne prieti opasnost, nije htjela propustiti zgodu, da djeci opet dade pouku za život:

— Zapamtite, djeco! U borbi za obstanak ne ostaje na životu samo onaj, koji je jači, nego i onaj, koji je brži, spretniji i lukaviji.

IZA NAŠIH DOMOVA

ŽUTA GROBNICA SJENICE CRNULJE

Snieg je gotovo posvuda okopnio. U grabe uz ceste i putove ciedila se žuta, prljava voda, a hitre bujice žurile se, da se što prije smire u rieci. Ali ni u njezinu koritu ne će naći mira, jer je rieka pro=bila nasipe i razlila se po njivama. Sunce je čvrsto uprlo, da zemlju oslobodi ledenih okova.

Na livadi iza sela prenula se visibaba iz zim=skoga sna. Izvukla se iz toplih perina, jer je osjetila, da dolazi proljeće. Probila je tvrdu koru nad sobom, da je omiluje sunce, za kojim je čitavu zimu toliko čeznula. I tek što se onako dremovna stala prote=zati, čuda je pozdrav žutog jaglaca: »Dobro jutro, dobro jutro! Eto nam opet proljeća! Pozdravimo južni vjetar i toplo sunce, što nam zemlju miluju i ljube«.

Sunovrati su još spavali. Visibabe su ih pretekle kao svake godine. Sa svoja dva listića omotana u čvrst ovoj bušile su kao šilom zemljinu koru i kad bi provirile, razširile bi te zelene listiće kao ruke prema nebu i kliknule:

— Zdravo, sunce! Zdravo, proljeće!

— Cincelele, cincelele! — pozdravila ih sjenica Crnulja, koja se odielila od svoga brbljavog jata i sjela na najdonju granu hrasta, što je čuvao mrtvu stražu na livadi. Nije mogla odoljeti srdcu, pa sleti do prve visibabe i stane je kljunićem potezati za kapicu, što je poput štita nadkrivala njezin cvjetić.

— Baš si mi krasna, draga prijateljice! Kad vidim tebe, znam, da je kraj mrzkoj zimi. I koliko vas ima! Jedva sam vas dočekala! Koliko li sam podniela ove zime! Hajde da vam pričam! Težko mi je pripoviedati i stajati tu na zemlji. Idem na hrast, tako će mi biti lakše.

Sjenica uzleti na jednu granu i stane tako zanimljivo čavrljati, da je visibaba zinula od čuda i još jače otvorila latice svoga cvieta. Crnulja je pričala. Pričala je, kako je provela jesen, kad su je debele suncokretove glavice častile mastnim sjemenkama; kako su se zatim pojavili prvi mrazovi i kako se zemlja počela smrzavati.

— Tebi je onda bilo dobro u zemlji — nastavila je, — no težko meni, jer je hrane nestajalo. Dok je bilo u vrtu zrelih suncokreta i makovih glavica, dalo se liepo živjeti. No poslije se moradoh zadovoljiti svakojakim korovom, kakav prije ne bi ni pogledala. A kad je sve zatrpao snieg, i toga je nestalo. Onda sam morala dubsti koru, da izkljujem kojega kukčića, ili kupiti mrvice po prtinama. Do-

lietala sam i na seljakovo dvorište, da ugrabim koju bundevinu sjemenku, koja bi mu izpala, kad bi hranio svinje. To je za me prava poslastica. No morala sam neprestano biti na oprezu pred razbojničkim kobcem, da me ne ščepa svojim pandžama. Pravo je čudo, što sam ostala živa. Mnoge su mi drugarice zaglavile ili od studeni ili od kobčeva kljuna.

— No sad vidim vas — nastavi — i znam, da je kraj mojim mukama. Naskoro će biti u izobilju hrane, a gusta krošnja sakrit će me od kobčeva oka.

Sjenica se od veselja stala vrtjeti oko grane, a onda se uhvatila kljunom za grančicu, objesila se i zalepršala krilima. Nekoj visibabi, koja je istom bila provirila iz zemlje, dalo se to toliko na smieh, da joj se od smieha razpukla kapica, u koju je bila pomno zamotana.

— Previše sam se zabrbljala! Moram u svoje jato — sjeti se Crnulja, pozdravi visibabe i odleti.

To je bilo ujutro. O podne se sunce još ljepše razigralo, no podvečer počeli se iza gore valjati tmasti oblaci. Okrene i studen vjetar. Sjenice, koje su već slutile promjenu vremena, živahno su se prepirale, hoće li to još stisnuti zima ili je to samo časovit hir vremena. Sve ih je nadvikala Crnulja:

— To je samo za čas. Vidjela sam visibabe i one su mi rekle, da više ne će biti zime.

— Šta one znadu! Kad bi šta znale, ne bi se još ni pokazale. Eno tamo iza gore diže glavu Snje= gović, a prati ga bura i vijavica. Hajdmo da se sklo= nimo u naša gniezda izpred bure!

Sjenice odlete, no Crnulja nije ni primietila, da su otišle.

— Imam još vremena! — pomisli. — Još ću časak ostati i malo plesati. Da vidite, kakvu sam majstoriju izmislila! Objesit ću se kljunom o gran= čicu i njihati se razširenih krila kao na vjetru suh

list, što ga je gusjenica svilenom niti zaprela o granu. Gledajte me, gledajte me!

No kad se Crnulja ogledala, nije bilo više ni jedne njezine drugarice.

— Ništa zato, stići ću ih — pomislila je i nastavila igru.

Bura je međutim sve jače hujila. Ne prođe ni sat, a granje zaškripi pod udarcima vjetra. Crnulja još nije vjerovala, da će udariti studen. No kad se prosuo snieg kao pljeva iz rešeta, a mrak se zgusnuo, posta joj jasno, da one druge imaju pravo. I ne pre= osta joj drugo, nego da se gladna zavuče u svoju rupu i da čeka, hoće li poslije ovako burne i crne noći opet granuti sunce. Ali se prevarila. Snieg je padao i ujutro i o podne i popodne, a istom se drugi dan predvečer smirio.

Gladna i ozebla izleti Crnulja iz svoga zaklona, da potraži hrane. Ali je snieg sve zatrpao. Uzalud je tražila — nigdje ništa nije našla. Putovi su tek bili proprćeni, a na njima nije bilo ni mrvice. U šljiviku je doduše izkljuvala nekoliko kukčića, no to nije za nju bio nikakav obrok. Dok je tako lutala po šljiviku, najednom joj na staroj kruški nešto zasja kao sunce. Bila je to prava pravcata bundeva.

— Hm, bundeva, pa u proljeću! Ali jest, prava bundeva! — zaključi ona leteći oko nje i gledajući u nju kao ozebao u sunce.

Bundeva je imala i vratašca i pred njima daš-čicu, da se gladan stvor može spustiti na nju i lakše unići.

— Ah, ipak su dobri ti ljudi. Nisu me zaboravili. Eto, ostavili su mi bundevu punu zrelih koštica, pa su još na njoj napravili i dobar ulaz! A one se ludare sinoć tako zabrinule, da ne će poginuti od gladi. Eh, znala sam ja, da ne ću propasti.

Veselo zacvrkuće: »Cincelele, cincelele! Stol je prostrt, hajdmo na gostbu!«

I uđe. Bundeva je bila puna jedrih sjemenaka. Sjenica je pomamno kljuvala vanjsku koru, da dođe do slastne i mastne jezgre.

— Ah! — začudi se najednom. — Kakav je to sad mrak oko mene? Ne vidim ama baš ništa.

Okrene se prema vratašcima, ali vratašca zatvorena. I na toj strani je mrak, samo kroz uzku pukotinu prodire svjetlost dana.

Sad je vidjela, šta ju je snašlo.

Pala je u stupicu. Eto, to su ti dobri ljudi, koji su se pobrinuli za nju. To je ta bundeva, koju su spremili od jeseni, da nahrane gladnice!

Tjeskobno je lepršala sjenica po uzkom prostoru žute tamnice. Udarala je krilima i kljunom o vrata, ali ona su ostala čvrsto zatvorena. Bilo joj je i studeno, jer su stiene bundeve bile smrznute. Pa i ona pukotina, kroz koju je u njezinu tamnicu prodirao tračak svietla, počela je pomalo tamniti. Približavala se noć.

Nesretna Crnulja stisnula se u kutić i drhćući očekivala, da je nečija ruka odjednom pograbi i strpa u krletku — u robstvo. Možda će tada uloviti priliku, da pobjegne?

No vrata se nisu otvarala. Dječak, koji je nastavio ovu klopku, sigurno je zaboravio, da ju je ostavio na staroj kruški, pa već hrče u toploj po-

stelji. Možda će se sutra sjetiti. Treba dakle čekati do sutra. Samo da nije tako vlažno i tako ljuto studeno!

Izmorena i gladna usred obilja mala sjenica usne. Usne i sanja divan san.

Sniva ona, da leprši po šljiviku, a šljivik sav u cvietu. Bumbari bruje, pčelice zuje, a ona skače, vrti se, leputa krilima i cikće od veselja. Bože moj, što li se vrti i što li se veseli! Svi joj se dive. A kad se dosta naludovala, diže se i poleti visoko, visoko... prema suncu... Još ni jedna sjenica ni ševa nije tako visoko poletjela. Onamo gore, gdje cvate pre= divno rajsko cvieće — onamo ona leti. Tamo je čeka vječno proljeće, vječna radost...

Kad je sutradan dječak=ptičar otvorio bundevu, našao je u njoj smrznutu ptičicu. Bila je to naša Crnulja...

PRIČA O CRVENOJ ASTRI

U cvjetnjaku je procvala astra. Bila je crvena kao krv, a kapljice rose blistale su na njezinim lati= cama kao dragulji na grimizu. No kad je pripeklo sunce, postajali su ti dragulji sve manji i manji, dok nisu posve izčeznuli.

— Pomozi, rođače, i ne daj, da mi sunce izpije svu rosu! Žeđa me muči, jer me već odavno nije kiša orosila.

Tako je vapila astra okrenuvši se visokom suncokretu, koji je svoj žuti cviet upravo okretao prema suncu. Suncokret je svoju kao rešeto široku glavu naklonio prema astri i listove poput lepeza razastro nad njom.

— Zasjenit ću te, koliko mogu. Kad je po= sljednji put padala kiša, čeznula si za suncem, a sada ti je dodijalo. A ja volim sunce. Jedva ga ujutro dočekam i čitav dan zurim u njega, dok ne utone za plavu goru. Ti i ne znaš, kako ono divno sja tamo u mojoj domovini, u tropskoj Americi! — uzdahne suncokret.

— Zar si ti iz Amerike? A moja je domovina »nebesko carstvo« — veliki Kitaj. Tamo sam cvala pred nogama najotmjenijih mandarina i tako se svidjela nekom Europljaninu, da me je prenio u Europu, da ukrasim i gospodske perivoje i ubo= garske vrtove.

— A ja sam tvoja zemljakinja, suncokrete! — javi se jurina, koju zovu i dalija. Pređi su mi iz Meksika, zemlje, gdje rastu gorostasni aloji i kak= tusi. No ovdje sam došla u dobre ruke. Dok sam tamo imala na glavi samo vienac jezičastih latica, ovdje su me tako dobro njegovali i ugojili, da mi je

narasla ciela kruglja poput carske krune. I dolikuje mi, jer sam doista liepa, da mi nadaleko nema premca! — završi ona i ogleda se na sve strane.

— Što se toliko hvališete vašom ljepotom? Pobrinite se radije, da sačuvate ono malo vlage u zemlji. Nestane li nje, nestat će i vaše ljepote. Što će vam ljepota, kad vam smrt sjedi za vratom!

— Tko je taj prostak, koji nema ni truna smisla za liepo? — upita dalija.

— Maslačak, doduše neki naš rođak, ali prava prostačina! — reče gospodski suncokret i pogleda ga prezirno iz svoje visine.

— Da šta vriedi, ne bi ljudi po njemu gazili, nego bi ga presadili u cvjetnjak kao mene! — hvalila se dalija.

Maslačak je cvao na stazi uz gredicu. Lišće je razširio poput žbica na kolu i razastro ih po zemlji, samo da zasjeni što više tla, koje ga je hranilo. Kao prasjedilac izvrstno je poznavao prilike tla, a bio je mudračina, pa se koristio svakom prilikom, samo da se čvrsto udomi i da preživi. Listove je savio kao žljebiće, koji su bili okrenuti gore, hvatali svaku kap kiše i dovodili je prema sredini, da napaja njegov korien. A često bi ih sebičnjački razširio nad drugim biljkama te im otimao svietlo i vodu. Mnoge su kraj takvoga lakomca zakržljale, a mnoge i uvenule.

No kad se taj lukavac nađe među jačima, ne stere on svoje lišće u obliku kola, već ga potjera ravno uvis, k suncu. Zato on i izlazi u borbi za obstanak kao pobjednik, pa ga čovjek nalazi svuda, a najviše tamo, gdje ga ne želi naći.

— Neka nas ljudi gaze, koliko ih volja, zatrti nas ne će! Ima nas bezbroj, a bit će nas uviek, dok bude svieta. Evo gledajte, gospodska družbo, kako se ja sam brinem za svoje potomstvo, a ne čekam, da me vrtlari posade, gdje je njih volja — reče maslačak i strese jednu od svojih glavica, što se razširila i nadula kao lampaš na večernjoj svečanosti, a bila je dlakava i kudrava kao ćelavčeva vlasulja. Sitne njegove sjemenke razletješe se na sve strane i glava mu za čas osta ćelava. Sjemenke su letjele kao padobrančići, letjele i razilazile se uzduhom, dok se nisu usidrile na tlu, jedna ovdje, druga ondje, te će tu, ako Bog da sreće, i niknuti.

— Eto tako se živi i napreduje! — klikne maslačak. — Vama sunce prieti propašću, a meni pomaže, jer se znam prilagoditi prilikama!

A sunce je otvaralo jedan za drugim nove lampaše, koje je večernja rosa bila zatvorila. I ta rosa je prijatelj maslačku. Ona mu dobro dolazi. Njegove dlačice — one što su na vrhu držka nad sjemenkom — privlače vlagu: čim padne rosa, one se sklope, a zelena njegova čaška ih zamota, kao da

ih je tko spremio u zelen tok od nepromočive tkanine. Sve se to zbiva samo od sebe bez higrometra* i drugih zamršenih sprava.

Sunce je sve jače žarilo, kao da je htjelo spržiti zemlju. Suncokret nije više mogao zasjeniti astre

i ona je klonula. Lišće joj se oklapilo, a latice se počele kovrčati.

— Vode, vode! — uzdahnula je astra. Osjetila je, da umire od žeđi. Od žege je gubila sve više i

* Higrometar je sprava, koja pokazuje, koliko vlage ima u uzduhu.

više vlage, a zalihu vode u tlu već je bila izcrpila. Bila je osuđena na smrt.

U vrt je ušla vrtlarova žena. Pogled joj zape o astru, koja je venula.

— Sirotica astra, uvenut će. A kako je krasna! Čitave sate sjedim pokraj Miličina kreveta i ne stignem, da je zalijem — reče i odkine cviet.

— Stavit ću je u čašu pokraj Miličina kreveta. Sirotica moja tako voli cvieće!

Žena ode. Suncokret se nagne prema daliji i šapne:

— Jadnica astra! Sad će se napiti vode za sve vieke!

— A ja sam svakako osobit ures vrta, kad nije i mene odkinula. Cvast ću na svatbenom stolu vrtlarove kćeri — klikne dalija.

Jedva je to izgovorila, kad bane kroz otvorena vrtna vrata jarac i počne živo brstiti dalijino lišće.

— Kako se osjećate, rođena? — upita je suncokret.

— Osobito sam počašćena, kako vidite! Eto, došao neki ugledni bradonja, pa se časti mojim lišćem. Sigurno boluje na želudcu, pa zna, da će mu ljekovitost moga lišća pomoći.

Htjela je još nešto reći, ali ju je uto zahvatio hrapavi jezik bradatoga uglednika...

Milica je bolovala već tri tjedna. Bolest ju je prikovala uz krevet, a vani je bujao život. Kroz otvoren prozor dopirao je miris ljeta, a ona je uzalud čeznula za baščom, šumom i livadom.

Kad je majka uniela čašu s astrom, djevojka se razveseli.

— Prekrasna je, majko! Da je samo na čas primaknem k sebi i pomirišem!

Prinese astru k nosu i upita:

— Tako je liepa, no zašto ne miriši?

Mati ne reče ništa, nego metne astru natrag u vodu. Astra je požudno srknula vodu i uzpravila klonule latice. Sad je bila još ljepša. Izticala se svojom milinom među žutim čajnjačama i nekim drugim vrtnim ružama.

— Jaoj, smučilo mi se! — uzdahne u čaši svietlo žuta čajnjača. — Već tri dana pijem neku ustajalu vodurinu, a u njoj nema nikakve hrane!

— Ni meni nije bolje. Nema pravog reda, a hrana mi nikako ne dolazi.

— Tko je to? — upita astra svoju žutu susjedicu.

— Moj rođak, prekrasna ruža Maršal Niel.

— Ah, to je koljenović visokog roda. A zar od mog roda nema nikoga? — upita astra i ogleda se na sve strane.

— Ne! Narančastu su daliju sinoć jednostavno izbacili van, jer je posve uvenula. Na stoliću kraj kreveta vidjela sam sinoć posušeni kopitnjak, pelin, arniku i titricu. Doniela ih stara tetka naše bolesnice. Čini mi se, da se vaš rod mnogo bavi liečenjem, astro?

— O dakako! Kad bi ljudi bili zahvalni, više bi se brinuli za nas.

— Ipak je liečnik rekao, da te biljke pripadaju u nadriliečničtvo, pa ih je dao ukloniti.

— Moji zemljaci ih ipak veoma ciene — javi se sa zida planinka (runolist). Bila je zataknuta za neku svetu sliku.

— De pričaj, rodice, kako si ti iz onih planina dospjela ovamo — zamoli je astra.

Planinka se suho nakašlje. Već je nekoliko godina tamo stajala, pa joj je sva voda iz lišća izhlapila, a prašina je gušila.

— Nikla sam na visokoj hridini Velikog Risnjaka u Gorskom Kotaru, na najvišem briegu Hrvatske Švice, u susjedstvu glasovite alpske ruže. U ljetu su često vijali nada mnom vjetrovi, a sunce me žarilo kao ognjena peć, pa sam se priviknula na žeđu. Pomoglo mi je pri tome i moje runjavo lišće. Tako sam tamo živjela, dok nije na me jednog dana naišao gospodar ovoga vrta. Izkopao me s korienom. Imao nas je punu pregršt. Nadao se, da će nas moći

uzgajati na veliko i prodavati kao i drugo cvieće, ali se prevario. Ja se doduše nisam mnogo promienila, osim što sam se osušila, no moji su drugovi u vrtu izgubili svoje runo, jer im ga ovdje i ne treba.

Uto uniđe liečnik. Čim je vidio čašu punu cvieća, namršti se.

— Zar još niste uklonili to cvieće? Rekao sam vam, da ono noću izlučuje ugljični dvokis, a to bolestnici škodi. Uklonite ga odmah.

I pokaže prstom na čašu s cviećem, na veliki rododendron i oleandar, što su rasli u svojim lončima kraj prozora, pa još na neke puzavce, što su se spuštali sa stalka na zidu niza stiene.

Majka ukloni cvieće, premda od onoga, što je liečnik rekao o ugljičnom dvokisu, nije razumjela upravo ništa. No kad je uzela i čašu, klikne Milica:

— Ostavi mi astru, moju divnu astru!

I bolestnica pruži ruke za astrom pa je prinese na svoje bliede usnice, neprestano nešto buncajući. Liečnik joj opipa bilo, reče nešto majci i ode. A majka izađe iz sobe i zaplaka.

Kad je sutradan svanula zora, ležala je Milica nepomičnih očiju na odru, a na njezinim grudima ležala je uvenula crvena astra . . .

NEPRIJATELJI ZLATNOG KLASJA

Jurjevska rosa orosila kao Božji blagoslov bjelicu pšenicu. Zelenilom polja i lugova ovjenčana Lada, božica proljeća, prolazila je njivama, livadama i dubravama. Kroz lugove i polja orila se pjesma proljeća:

Oj Lado, Lado!
Jurjevska rosa,
trojačko vedro!

Jurjevska kiša puni hambare žitom, a duhovske magle izpijaju muku seljakovu!

Probuđena pšenica pridigla se od zemlje i uzpravila: skoro će klasati. I slak, koji svagda niče tamo, gdje ga ne siju, izmiljio iz zemlje i gmizao među vitkim njezinim vlatima.

— Nikako se ne mogu uzpraviti! — uzdahne.

— Stabljika ti je preslaba, susjede, zato moraš puzati. Dođi k nama i prihvati se. Podupriet ćemo te, da se uzpraviš — rekoše mu vlati.

— Zar ste lude! — javi se djetelina, koja je upravo bila nikla. — Čemu primate teret, koji vas može upropastiti? Poznam te nametnike, koji žive od tuđe muke. Koliko li je već moga roda izginulo od nametnika, što se kiti pjesničkim imenom »vilina kosa«!

— Ne vriеđajte nas! Mi sami crpimo hranu iz zemlje i nismo nametnici — branio se slak.

— Ima pravo — potvrdi jedna vlat, koja se bila toliko uzdigla, da je s visoka gledala na sve ostale.

— Eh ti! Ako si najviša, misliš, da si i najpametnija! — primieti kukolj. — Uostalom, šta radiš ovdje? Tu nije tvoje mjesto, nego tamo na susjednoj njivi s tvojima.

— A ti šta radiš? Ničeš, gdje te ne siju, skitnice! — dobaci mu visoka raž.

— Eto, ja sam skitnica, a ima me u svakom žitu! — naljuti se kukolj i pocrveni od jada.

— I nas, ima i nas! — javi se mak. — Nas ne treba sijati. Sami se proguramo svakamo i svagdje sami ničemo. Naše je zrnce tako sitno, da nas čovjek nikakvim strojevima ne iztriebi posve iz zrnja pšeničnoga.

U prepirku se uplete i različak. Digne uvis svoju modru glavicu i reče:

— I nas nitko ne sije, pa ipak nas ima posvuda. Seljaci nas doduše ne vole, ali djevojke se rado kite našim cvjetovima. Umjetnici vele, da smo ukras svakoga žita. Sjećam se, kako je jednom došla ovamo neka gospođica iz grada. Kad nas je ugledala u pšenici kraj prekrasnih crvenih makova, kliknula je svojoj prijateljici: »Kakvo je to divno šarenilo boja! Pa kako su jarke crvene i modre boje različaka ublažene zelenilom pšenice!« I postavila je svoju prijateljicu usred žita (dobro, što je nije vidio seljak!), namjestila slikarski stalak i naslikala prekrasnu sliku. Eto, umjetnici nas ciene, a vi, koji nas kudite, šta ste vi, ako smijem pitati?

— Nema sumnje, da ste vi naš ukras — reče pšenica. — No seljak ne živi od vaše ljepote, nego od našeg zrnja. Dok vas nema mnogo, još kako-tako, ali toliko grahorice i slaka . . . eh, to je ipak previše!

A dostojanstvena i samosviestna raž okrene se prema slaku i ne mareći, što mudruje pšenica, ponudi mu:

— Tebe će ugušiti, prijatelju, ako se ne pridigneš. Stabljika ti je tanahna i lagan si, pa se uzpni uza me i penji se prema svietlu i suncu!

Slak se ovije oko raži. Pšenica je međutim sve jače bujala i razklasala se, no i po njoj se razmahali slak i grahorica.

Za nekoliko dana dođe seljak, da prigleda usjeve. Kad stiže do pšenice, klimne zadovoljno glavom.

— Žito je prekrasno, no kao da je sam vrag posijao u njemu toliko grahorice i korova.

— Nije nas posijao vrag, nego tvoja nemarnost. Nisi dobro očistio sjeme. Tvoja površnost naša sreća, jer i mi hoćemo živjeti, pa makar ugušili pšenicu. Najprije mi, a onda svi drugi!

— Krasan nauk! — uzklikne maslačak, koji se skromno stisnuo kraj staze i žutim očima pazio, da mu tko nogom ne pričepi glavu.

— A odkuda je tebe vjetar nanio? — dobaci mu netko.

— O, iz otmjena družtva! Cvao sam prošle godine tamo u seoskom vrtu među samim zvjezdanima, rezedama i jurinama. Za vrućeg dana došao

dječarac, odkinuo stabljiku s krunom zrelih sjemenaka, što se poredale u obliku kruglje poput lampaša, i mene ponio vjetar. Divno sam plovio zrakom, dok se nisam spustio na ovome mjestu i tu niknuo. Takav ću užitak i ja pripraviti svojoj djeci. No tamo je bio bolji život, jer je ovdje zemlja mršava.

— Eh, tako je, kad živiš sam. Treba da se s nekim udružiš kao ja. Ne razbijam si mnogo glavu, kakvo je tlo. Ja i moja rodica djetelina sami se pobrinemo za dušik, ako ga slučajno tlo premalo ima. Pogledaj tamo onaj kukuruz, kako se bujno razvija. A zašto? Jer je tamo prošle godine rasla sama grahorica!

— Pa kako to? — začudi se pšenica.

— Vrlo jednostavno i mudro! Udružili smo se s nekim gljivicama i zajednički se pomažemo. Mi njima stan, a one prerađuju dušik iz uzduha nama za hranu. Uzajamni život. Učenjaci tome vele: simbioza.

— To je preučeno! Ne volim znanost. Milija mi je umjetnost — zlovoljno će slak.

Uto puhne vjetar i zanjiše klasje, a njegov šum zaguši slakovo mudrovanje.

Osvanulo sunčano jutro. Duhovska je nedjelja. Od rana bruje zvona na seoskoj crkvi.

Slak se uzpeo navrh vlati okićen bielim cvjetovima. Bili su slični kaležima od najtanjeg i najfinijeg porculana. Raž se pognula pod teretom svoga gosta. U alabastrenim čašicama njegovih cvjetova prelievale se kapi rose na suncu u bojama nebeske duge.

Kukčiću je zamirisao nektar. Zazujao je pozdrav medonosnoj čaški i počeo srkati sladki sok. A slak podigne čašicu još više uvis, da pozdravi dobrotvore:

— Da si zdravo, Sunce! Tvoje zrake daju nam život, ti si izvor svega života na zemlji!... Da si zdravo, Zemljo naša! U žile nam ti ulievaš hranu i daješ nam snagu, majko hraniteljice!... Da si zdravo, roso, okrepo naša! Tvoje kapljice osvježuju nas u danima suše i ne daju nam, da skapamo. Tvoja sestrica kiša napunja naše žile novim sokovima majke Zemlje!

— Hm, pjesnik! — primieti podrugljivo kukolj. — Na tuđoj se grbači uzpeo do neke visine i propjevao. Pjeva Suncu, a kad ono jače zagrije, on se mežura i guši. Pjeva Zemlji, a bježi od nje po tuđoj grbači. Pjeva rosi, a ne bi ga ona nikad pridigla sa Zemlje, da nije ražene vlati. Grbi se jadnica pod njim i guši se, a on pjeva Suncu, Zemlji i rosi!

— Zlobna jezičino! Zar ne čuješ glas zvona u ovaj sveti dan? Gledaj, kako se ljeska bakrena kupola na jutarnjem suncu! Tamo pričaju priču o sijaču, koji posija čisto sjeme, i o čovjeku neprijatelju, koji posija po pšenici kukolj. Kukolj će se potrgati i u oganj baciti!

— A šta će s tobom? Tebe će valjda seljak nagraditi, što pomažeš uništavati žetvu? Možda će tobom okititi prozore svoga doma, da ga neprestano sjećaš uništene muke?

Prođe mimo njih seljak sa svojom ženom. Kod pšenice zastane, zamisli se, namršti čelo i reče ženi:

— Posijao sam čistu pšenicu, a odakle toliko grahorice? Odakle toliko kukolja, maka i različka? Pa toliki slak! Nema druge nego naoštriti kosu i

pokositi sve! Bit će barem hrane za konje, kad već nije za nas.

Žena je šutjela. Sjetila se djece. Dolaze blagdani, a od čega će peći kolače, ako nema pšenice?

Seljak se nagne nad klasje, razgrne ga, koliko se dalo od izprepletena grahora, i reče:

— Djetelina je nikla. Barem će se ona prije razrasti, ako pokosim pšenicu.

Čuo ga je slak.

— Aha, sad ću se ja razgranati i razširiti, jer ću iznova potjerati iz koriena, a vas čeka smrt! — klikne svome družtvu. —Eto, mak i različak će ovako liepi i mladi naći smrt u konjskom želudcu.

— Da, a ovako bezkoristan i dosadan pjesnik, pravi korov, koji se ne da iztriebiti, pomladit će se — turobno će ražena vlat. — Da sam onda znala, šta sada znam, ne bih ti dala skloništa na svojim leđima.

— Ne bih te ja ni pitao! — dobaci joj slak.

Zatim zabugari u ime sviju, na koje je seljak oštrio svoju kosu:

— Zbogom, Sunce, Zemljo i roso! Smrt mi prieti, no opet ću se pomladiti i uzdignuti kaleže svojih bielih cvjetova uvis, da častim i slavim vas, hranitelje i dobrotvore naše!

Sa zvonika zabruje zvona. Seljak se požuri sa ženom u crkvu, da sluša Božju rieč:

I dođe neprijatelj i posija kukolj po pšenici . . .

PRESLAN KUPUS ZECA BRKONJE

Sunčani traci probili se kroz granje i probudili zeca Brkonju, koji je u grmu sladko spavao. Spavao je kao i svi zečevi otvorenih očiju, naprosto zato, jer ih ne može sklopiti.

Čim je sunčana zraka dirnula pospančevu zjenicu, đipio je brko-zeko na noge lagane. Zašuštalo lišće, zašumila trava i probudila se Brkonjica, koja je spavala pod susjednim grmom. Naćulila dugačke uši. Pozorno je slušala, odakle to šušti.

— Diži se, stara! — dovikne joj Brkonja. — Sunce je već odskočilo od zemlje za tri zečja skoka. Vrieme je, da potražimo štogod za zajutrak.

Stara skoči i dođipa iz grma. Skakutali su tako, ne bi li ih gdje mjera namjerila na dobar zalogaj.

— Gle krasne djeteline! — klikne ona. — Tu se moralo seljaku prosuti djetelinsko sjeme, kad je prošle godine preorao ovu njivu. Hajdmo da malo prigriznemo!

— Tko bi jeo uviek djetelinu pa djetelinu! Ja bih za promjenu nešto sočnije. Da mi je malo kupusa! Vidio sam prekrasan kupus na onoj strani polja. Ima već tako široko lišće, da se mogu pod njim sakriti. Hajdmo da se počastimo!

— Kupus je seljakov, a ova djetelina ničija i svačija. U kupusu ćemo strepiti, ne će li odkud banuti seljak s toljagom, da se počasti našim mesom, a ovdje se mi možemo častiti bez ikakva straha. Ne znam, kakva je mana ovoj krasnoj djetelini.

— Pa jedi je! Ja ti ne branim. Ja hoću kupusa!

Stara se prihvati djeteline, a on udari put kupusa. Krasan kupus, prava milina. Čitav slog pun kupusa. Lišće mu se razširilo, a Brkonji zaigralo srdce, kad ga je vidio. Hitro je skočio preko međe, banuo usred kupusa i prestrašio žabu Napnigušu, koja je čekala pod jednim listom, ne će li joj sunce dovabiti kojega kukčića.

— Baš si me uplašio, brko! Kuda, ako Bog da? — upita žaba.

— U kupus, kumice, na zajutrak.

— U kupus? Bit će bolje, da ga ostaviš na miru. Vidjela sam u snu seljaka, kako tamo kraj živice loži vatru i tebe vrti na ražnju, a na glavi mu šubara od tvoga krzna. Šta veliš?

Zec mahne ušima.

— To su žablji sni i bablje priče! — reče brko zeko i stane brstiti kupus.

— Čuvaj se, da ne zamastiš kupus u seljakovu loncu! — dobaci mu Napniguša i nastavi svoj posao.

A Brkonja udario kao pomaman po kupusu. Nestajalo lista za listom, kao da ih je tko škarama rezao. Već se dobrano nagruhao i došlo vrieme, da se vrati na svoj ležaj.

— Još samo ovaj list! Nema svaki dan ovakve zgode!

Napokon se natrpao kupusa do grla i prestao. Kad eto ti nevolje! Zaokupljen svojim poslom nije zeko još ni osjetio, da mu se iza leđa došuljao seljak s toljagom, a već je dobio udarac preko leđa, da mu je presjeo posljednji zalogaj.

— Zar si ti, žderonja prokleti, sadio i zalievao ovaj kupus? Skupo ćeš mi ga platiti! — izdere se seljak na brku-zeku.

No kad je drugi put zamahnuo, Brkonja je već bio na drugoj strani kupusa. Grabio je zečki prema grmu, gdje je malo prije ostavio Brkonjicu kod busa djeteline. Ne osvrćući se ni lievo ni desno sav zaduhan stigao je do grma.

— Šta ti je, druže? Što si se tako zaduhao? Zar ti nije bio sladak seljakov kupus? — upita ga ona, domišljajući se brkinu jadu.

— O, i te kako! — odgovori Brkonja. — Samo mi se čini, da je bio malo preslan!

ČETIRI KRADLJIVCA

U jesenje jutro, kad su se već bundeve žutile, kao da su od zlata, a tek se još po koji njihov cviet žario na suncu kao luč upaljena u zelenilu, i kad su kukuruzi bili objesili suhe brkove, šuljao se kroz kukuruz jazavac. Trom i nespretan jedva se gegao. Kad je izišao na stazu, što su je ljudi ugazili kroz polje, susretne se s hrčkom. I on se zaputio u berbu: s obiju mu strana gubice visjela po jedna prazna vrećica.

— Da se nisam ovako ljudski nagruhao, izprašio bih ti krzno. Ovo je moj kukuruz, dragoviću! Sievaj odavle! — vikne na njega jazavac.

Hrčak se doduše ponešto bojao njegovih šapa, ali dok je jazo ovako sit, nije mu opasan.

— A odkad je ovo tvoj kukuruz? Ti si se, kume jazo, doskitao odnekuda iz šume, a ja sam tu u svome na svome. U tom je hataru i moj šukundjed imao svoje kućanstvo, a tu je i moj dom.

— A gdje ti je?

— Samo da znaš, ali bolje, da ne znaš! Malo lievo, malo desno, pa pravo, pa krivo, a onda na vlastelinovoj oranici duboko u zemlji, da ga plug ne preore. I da znaš, moj kume, kako su mi hambari krcani pšenicom! Ne bojim se ni najljuće zime.

— Kao da se ja bojim! Zakopat ću se u svoje duplje, zakračunati vrata zemljom i spavati, dok me dogodine ne probudi prvo jače sunce. Zato i žderem toliko u jeseni, da odebljam i da me zimi moja mast hrani. Sinoć sam si priuštio najfinijega grožđa iz nečijeg vinograda, a onda sam u ovom kukuruzu nabio želudac zrnjem, pa se napeo kao ciganski bubanj. Sad je svanulo, a svjetlost nikako ne volim. Idem, da se malo izspavam — reče jazavac žmirkajući, kao da mu svietlo vrieđa oči. I ode.

— Dobro jutro, striko! — javi se hrčku neki piskutav glas. Bila je voluharica. Jazavca izprva nije opazila, no čim ga je ugledala, šmugnula je od straha u kukuruz i istom onda provirila izpod bundevina lista, kad ga je vidjela kako odlazi. Hrčak se udobrovoljio i pokazao svoja dva prekrasna prednja zuba.

— Taj ti je zbilja utjerao strah u kosti — reče voluharici.

— Opasan je — zaciči voluharica. — Kad je sit, još kako tako, jer mu možeš pobjeći. No kad je polje prazno, ode koža na pazar.

— I treba vas tamaniti, dangube kradljive! Jedva čovjek baci zrno u zemlju, već je u vašoj gubici.

— A ti, striko, zar ti ne kradeš?

— Eh, ja samo uzmem, kad sazori i kad već ima svega dosta. Manja je šteta, ako sada uzmem jedan klas, negoli ako ti u jeseni pojedeš samo jedno zrno bačeno u zemlju. Zrno nikne, razbusa se i bude od njega mnogo klasova.

— Kad bi tebi, striko, bio dosta jedan klas! Ti natrpaš puna usta, pa odanle jezikom tjeraš zrnje u vrećice, dok se ne nakrcaju kao ciganske bisage. Eh, majstori ste vi hrčkovi, sve propade u vas kao u gazdinske hambare!

Odnekale doleti gavran, sjedne na motku, koju je netko zabio u zemlju, i zagrakće kao zla kob. Voluharica šmugne u kukuruz.

— Baš si se našao u dobrom družtvu samih kradljivaca, kume jazo! Nije ni čudo, kad i sam grabiš, gdje šta stigneš.

— Šuti, garavče! A zar si ti možda bolji? — naljuti se jazavac.

— Hm! — grakne gavran. — Ne pożderem ipak toliko kao ti, a da uzvratim ljudima, zadavim po koju voluharicu. Jesi li je vidio, kako je odmah strugnula, čim me spazila?

I ne čekajući odgovora gavran odleti do onoga klipa kukuruza, koji je bio — Bog zna, zašto — nasađen na vrhu motke, i počne kljuvati zrno po zrno. Nekoliko zrna padne na zemlju, a voluharica se došulja i počne ih glodati. Ipak je neprestano imala gavrana na oku. On se lukavac pričinjao, kao da ništa ne vidi, a onda je nenadano sletio i svojim pandžama ščepao voluharicu.

— Jaoj, striko, pomozi! Gavran me davi! — zaciči, ali je hrčak već bio negdje daleko u kukuruzu, a i jazo je odgegao za svojim poslom.

I tako nesretnica zaglavi. Gavran opet sleti na motku, da malko priloži kukuruza. Izkljuje još nekoliko zrna, zadovoljno grakne: kvar, kvar! i spremi se, da poleti, ali mu neki đavao nije dao. Uzalud se svim silama otimao: noge mu se zaplele u zlokobnu zamku spletenu od konjske strune. Čovjek mu je postavio stupicu! Dugo se trzao, lupao krilima i graktao od jada, ali uzalud. Izkrvario je noge, iznemogao, pa je na kraju nemoćno spustio krila i viseći na kolcu predao se sudbini.

Malo kasnije prolazio hrčak s punim vrećicama nakradenog zrnja. Začudio se, kad je vidio gavrana, kako nemoćno lepeće krilima i prevraća očima. Sažali mu se garavac.

— Jadno li, moj gavro, skončavaš svoj život! No ja ti ne mogu pomoći, jer ne znam puzati. Da

je živa ona voluharica, što si je malo prije zadavio, ona bi se mogla uzverati do tebe i proglodati strune, u koje si se uhvatio. Eto vidiš! Tko drugome o glavi radi, i sam svoju na kolac nasadi.

— Ne rugaj se! Tko zna, šta i tebe čeka! — dovikne mu iz kukuruza jazavac.

Hrčak međutim nije slušao, šta mu jazo dovikuje, nego ode s tovarom u svoje skrovište.

Pusto je bilo oko njegove kuće, jer su posjekli svu kukuruzovinu i odvezli je na vlastelinski majur.

— Sad moram biti na oprezu. Vidik je sa svih strana otvoren, a prije me kukuruz dobro štitio! — zamislio se hrčak, kad je stigao do okomitog ulaza u svoju rupu. Onda se požurio i zrnje sasuo u podzemno spremište, zatim se zavukao kroz posebni ulaz sa strane u svoj brlog, da odpočine.

Spavao on tako neko vrieme, kadli ga probudi neobičan štropot. Pričini mu se, da se zemlja trese. Izviri van, pogleda, a to se njivi približuju neke ružne grdosije. Crne su i gadne, kroz nozdrve im suklja dim. Svaku su namjestili s jedne strane prostrane njive i napeli između njih gvozdene konope, a nemani zapištale i uzpuhale se, točkovi zaškripali, zemlja se zatresla, a šest svietlih plugova stalo rezati zemlju sa svake strane po pol metra duboko. Skupili se seljaci i gledaju to čudo od vlastelinovih plugova. Pođu za njima, čude se i dive se, kako duboko režu zemlju, razgovaraju i prepiru se, je li dobro, što mrtvu zemlju izvlače na površinu.

Plugovi se primakli i hrčkovu gniezdu. Zarezalo gvožđe, odrezalo brazdu ravno sa stropa njegove kuće i odkrilo njegove hambare. Da se nije hrčak stisnuo uz dno svoje rupe, plug bi mu živu odrezao glavu. Prepade se jadnik, iztrči i nagne da uteče.

— Evo zlotvora! Drž'te ga! — klikne netko, a seljaci potrče za njim, ulove ga i utuku.

Kad se seljaci nagledaše oranja, krenu kući. Dvojicu je put nanio kraj motke, na kojoj se gavran zapleo u zamku. Upravo je posljednji put zalepetao krilima i razstao se sa životom.

— I ovoga je stigla zaslužena plaća! — reče prvi seljak i pristupi, da ga skine.

— Ne, ostavi ga, neka visi! Neka bude na strah drugima! — primieti drugi, pa nastavi: — Možda i ne slutite, susjede, koliko taj razbojnik počini štete. Ždere sve, do čega dođe: zečeve, patčiće, piliće, svakakve ptice, kukuruz ... ama sve!

— Oho, susjede! — klikne drugi i povuče prvoga za rukav. — Šta je ovo?

U travi se vidjeli jazavčevi tragovi.

— Jazavac, pa baš u mom kukuruzu. Hajdmo njegovim tragom, možda se uhvatio. Izkopao sam na njegovoj stazi duboku jamu i pokrio je tako, da mora propasti, ako ga put na nju nanese.

Obojica krenu jazavčevim tragom, koji je bio jasno utisnut u napol vlažnoj zemlji. Kad su stigli na mjesto, kliknu od radosti.

— Ulovio se!

Odkriju jamu, a to u njoj jazo. Biesno ih je šibao očima, ali mu sav bies nije ništa koristio.

I on je platio glavom.

Tako su u jedan dan zaglavile četiri lakome izjelice — četiri kradljivca.

ŠEVIN POSLJEDNJI LIET

Ševa je upravo doputovala s toplog juga, kad je orač zarezao plugom prvu brazdu. Nebo je bilo blago modro kao dječje oko, a sunce milovalo zemlju. Kraj potoka prosule se žute zvjezdice — prvi jaglaci, a ljubica modrim očicama izvirivala iz grmlja. Visibaba je lagano zibala bielu svoju glavicu, kao da se čudi, što se ševa ljetos tako rano vratila. No znala je, da se ona ne će prevariti: ona osjeća, kad će granuti proljeće.

Vlažna se njiva pušila, a plug se ljeskao na suncu. Hrušteve se grčice previjale na brazdama silom izbačene iz svoga skrovišta. No redom su jedna za drugom postajale plienom ševe i jata golubova, koje je u stopu pratilo orača. A kad se naša došljakinja nasitila, vine se u nebeske visine, zaokruži nad glavom orača i zapjeva:

Sij, sij,
ori, ori,
vrzi, vrzi!

Slušajući njezinu pjesmu orač nije ni osjetio umora, nije ni opazio, da mu znoj oblieva čelo. I kad se ona poput striele opet spustila na zemlju, oranje kao da mu je postalo teže.

U proljetnoj zeleni savila je ševa gniezdo. Pet tamno zelenih jajašaca sa smeđim pjegama težko je

bilo izdaleka zamietiti na tlu u sočnoj mladoj pšenici. A kad su se izvalili mladunci, već je pšenica dobrano šiknula uvis i zaklonila ih od neprijateljskog jastriebova oka.

Mladi su brzo rasli gojeći se crvićima i kukcima. Ali su svaki dan trebali sve više hrane. Roditelji su bili neumorni. Majka je letjela čak na deseto polje, gdje su seljaci upravo orali njivu za kukuruz. Kako danas, tako sutra, tako svaki dan.

Jednom se tako ševa vraćala s polja u gniezdo i nosila u kljunu debelu hruštevu grčicu. Razko=

madat će je, a onda će sitne zalogaje redom stavljati u kljunove svojim halapljivim žutokljuncima. I kad je već bila nadomak gniezdu, spazi je soko, koji se bio pojavio na obzorju. Preplašena ptica cikne, spusti se na zemlju naglo poput kamena, koji pada iz zraka, i priljubi se izoranoj zemlji, ne bi li je nje- zino ruho sakrilo pred oštrim okom grabežljivca. No uzalud! Soko ju pronađe, baci se na nju i zabode svoje oštre pandže u sitno njezino tielo. Uzalud se otimala. Trajalo je samo jedan trenutak, a onda se soko digne s plienom uvis i odleti u svoje razboj- ničko skrovište.

Na njivi u gniezdu uzalud su male ptičice čekale majku.

ZA NOVIM DOMOM

— Pink, pink, pink! — čuo se kroz bašču krik preplašene ptičice. Živahno je preletjela preko krošanja golih voćaka i sjela na hrastić, koji se samac digao iz živice.

— Šta se dogodilo, draga rodice? Čega ste se toliko uplašili, te dršćete od straha? — upita zebu češljugar, koji se zabavljao oko jedne grane susjedne šljive.

— Ne pitajte me! Onaj me deran opet gađao kamenom. Još malo, te bi me pogodio upravo u

glavu. Tako sam se uplašila, da mi još srdce lupa. Ne znam, šta sam mu skrivila. Zimus mi razorio gniezdo, a sad me hoće ubiti. Ne ću više stanovati kraj ljudskih domova. I za vas bi bilo bolje, da se odselite.

— Stiglic, stiglic! — uzvikne češljugar, a to je značilo u njegovu jeziku: Tako je! Zatim je dodao:

— Odselio bih se i ja, kad ne bih toliko volio sjemenke češljuge i korova, a toga ima najviše u vrtovima i uz seoske putove. A i ne volim šumu i šikaru. Nikako ih ne volim. Tamo iz sjenovitih skro⸗višta vreba na me jastrieb. Miliji mi je širok, otvoren prostor, gdje mogu letjeti po miloj volji.

— Pa da vas onaj deran gađa kamenom!

— Eh, oprezan sam i ne idem mu na dohvat. Uostalom, na me nije još bacio ni jednoga kamena. Bit će, da mu se osobito sviđam. Djeca vole šareno, pa me i taj deran poštuje i ne dira me. Pogledajte samo! Zar nisam liep? — pohvali se češljugar i razširi svoja šarena krioca.

— Gizdelin! — pomisli zeba.

Češljugar sklopi krila i pomno zagladi jedno perce, žuto kao od zlata, pa brižljivo otare kljunić o šljivinu grančicu.

— Ptica, koju ljudi smatraju najljepšim ukra⸗som voćnjaka, treba da bude vazda ulickana od glave do repa.

— Ostajte mi živi i zdravi, rođače. Ja odlazim. Previše se hvastate, a ja to ne volim. I moju ljepotu i pjevanje ljudi hvale, ali ja o tome šutim. Odletjet ću odavle. Poznajem na kraju jedno prekrasno mje⸗

sto za gniezdo. Tamo ću živjeti na miru, jer nema klipana, koji bi nas gađali kamenjem.

— Hajdete samo! Sretan vam put! Ja ostajem. Samo se čuvajte, da ne uletite kobcu u grlo! Vaš je rod svadljiv, a u kavgi neoprezan, pa ne gleda oko sebe. Gledao sam nedavno, kako su se dva bitkavca čepušala na pašnjaku. Perje im je vrcalo na sve strane, dok nije kobac dokrajčio njihovu svađu: strpao jednoga u svoj želudac, a drugi je jedva utekao.

— Ne pačajte se u naše rodbinske prepirke! — prekine ga zeba. — Volimo život završiti i u kobčevu želudcu, negoli da nas kakav ptičar uhvati na ljepak i strpa u krletku, pa da čitav život robujemo ljudima i da pjevamo, kad nam srdce tuguje. Sreća je, što za nas više ne mare kao nekada. Pronašli su bolje pje⸗vače ... kanarince. Nisu znali ništa pametnije nego dovući te muzikante ovamo sa dalekih Kanarskih otoka! Slušala sam jednoga, koji je bio zatvoren kod prozora u krletci i pjevao, pjevao ... Vele, da mu robstvo nije težko, jer se i rodio kao rob. No ja sam ugledala sviet Božji na slobodi i srdce bi mi puklo od žudnje za slobodom, da mi je oduzmu. Zato i odlazim, dok me nije stigla zla kob. Zbogom, rođače! Ako me kad zima i studen dotjeraju ovamo pred ljudske prozore, veselit ću se, nađem li vas živa i zdrava.

Uto doskakuta i njezin drug, i bitkavac i bitkavica kao po dogovoru razšire u isti čas krila i polete prema šumici, da tamo osnuju novi dom. Češljugar je časak gledao za njima, a onda potrese glavom, kao da veli:

— Idite, kud vas je volja! Ja ostajem!

Onda sleti s grane i cikćući »pik pik« odleti u valovitoj crti prema bašči, ne bi li tamo našao koje zrnce korova.

Kad su se vrbe zakitile prvim macama, počeli su češljugarevi graditi gniezdo. Staro im je propalo, kad su seljaci skresali krošnju staroga kestena pred crkvom. Sada su odabrali hrastić u živici. Stoji sam na strani, pa će tu valjda imati kućnog mira.

— Kada hrast prolista — reče češljugar — imat će naši mladi dobru zaštitu pred svračijim i svačijim okom. Namjestit ćemo ga visoko na grančici, da nas onaj deran ne dosegne, ako bi mu palo na um, da i nas dirne.

— Pravo veliš — reče ženka i dade se na posao, da s njim zajedno izplete gniezdo od vlakanaca mahovine, suhog lišaja, korjenčića i finih niti gusjeničje svile. Pleli su ga tako majstorski, da se vrabci, koji su doletjeli na hrastić, nisu mogli načuditi.

— Bit će to doista pravi gospodski stan — klikne stari Živko.

— Gospodski stan za gospodu! — oholo će češljugarka.

— Da da! Vi ste gospoda, a mi smo prostaci, skitalice — zajedljivo će Živkova ćorava ženka, kojoj je onaj deran praćkom izbio jedno oko.

— Pa i čemu toliko muke! — doda vrabac Živko. — Mi slupamo gniezdo kakogod, pa opet je naš vrabčiji rod živ i zdrav, i štaviše . . . stoput je brojniji od češljugarske gospode!

— Uredna žena uživa, kad joj je stan čist i uredan. Pogledajte kod ševe, drozda ili palčića, koje valjda ne brojite među gospodu, pa kakva su im gniezda! A da još vidite naše gniezdo iznutra, šta biste istom onda rekli! Sve je obloženo vunom i strunom. Našim će mladuncima biti toplo i mekano.

Živko se popne na najvišu granu hrastića, da pogleda gniezdo iznutra.

— Istina — reče on — gniezdo je majstorski izgrađeno, ali nije zaštićeno od kiše. Mi izabiramo bolja mjesta. Mi gradimo pod strehom ili u kakvoj rupi.

— Mlade ću ja štititi svojim tielom — javi se češljugarka. — Ne volimo mi prašne strehe ili smrdljiva duplja.

— Jest, jest! Uprljali biste tamo vaše fine haljine, plemenita gospodo! Šta ćemo, kad se nismo rodili kao gospoda! — podrugne se jednooka vrabica.

Češljugarka prekine za čas posao, da uredi perje, a vrabica se okrene Živku:

— Pazi gizdelinku, kako se licka! A hrani se korovom kao i mi. Hajdmo odavle, stari! Ne mogu više gledati te kicoše.

Vrabica odleti, a za njom Živko i sva vrabčija družba, koja je odobravala kličući: Živ, živ!

— Hvala Bogu, što su ti brbljavci odletjeli! — zadovoljno će češljugarka i nastavi svoj posao.

Već je davno bilo gniezdo gotovo, a hrastić se zazelenio. Zaštićena njegovim lišćem sjedila je češljugarka na pet pjegavih zelenkasto-modrih jaja, a drug joj je kratio vrieme zabavljajući je svojom pjesmom. Četrnaesti dan prokljuvali su žutokljunčići, a stari im donosili ličinke kukčića i sjemenke korova. Kad god bi im stavljali u kljuniće hranu, čuo se s hrastića živahan cvrkut malih gladuša. A taj cvrkut odao je Mirku, koji je kamenom gađao zebu i izbio oko brbljavoj vrabici, skrovište malih ptića još prije negoli su stari dočekali sretan dan, da poletarci izvedu svoj prvi pokusni liet.

Stari je češljugar već nekoliko puta vidio dječaka, kako se vrze oko hrastića i očima nešto traži. Oblazio je i motrio i nikako nije mogao odkriti gniezda, jer je bilo dobro skriveno u lišću, a mališi bi svakiput umuknuli, čim bi im stari dali znak, da

se neprijatelj nalazi u blizini. Mirko se pokušao i popeti na hrastić, ali bez uspjeha.

— Ne može deran na drvo, a to je sreća — tjeskobno će češljugarka.

— Živica nas brani. Znao sam, šta radim, kad sam izabrao baš ovo mjesto. Mališi će skoro poletjeti, a onda nam je lako.

— Ah, da im samo što prije narastu krila! — uzdahne ona.

Ali krila su sporo rasla, a Mirko je sve češće oblazio oko hrastića. Jednog popodneva eto ga s ljestvama. Prislonio ih preko živice uz drvo i počeo se penjati.

— Propali smo! — krikne češljugarka, a srdce joj stade burno kucati.

— Još nismo. Šuti i čekaj! — mirio ju on.

Mirko se međutim već popeo na hrastić, stao razgrtati granje i tražio gniezdo. U nenadnom strahu stari prhnuše s gniezda.

— Aha, tu smo! Tu je negdje, odkud su stari izletjeli! — klikne zadovoljno Mirko.

Uperio ravno prema njihovoj grani i puzao polako sve više i više. Grana se svijala pod njegovim teretom.

— Evo ga! — klikne radostno, kad je ugledao gniezdo. Pomakne se još dva-tri puta, i bio je na mjestu. Zaviri u gniezdo i iznenadi se.

— Gle, već su opernatili! Izvrstno! I koliko ih samo ima! Tri, četiri, pet... Bit će ih puna krletka.

Grana se međutim pod njim sve više svijala, no on se ipak nekako uzpravi, oslobodi ruke i segne za prvim ptićem. Ali tek što ga je uhvatio za glavu, izgubi ravnotežu, omakne se, razkrili ruke i noge i padne u glogovu živicu.

— Jao, majko moja! — jaukao Mirko ležeći sav izgreben na neobičnoj postelji od trnja. Na njegovu viku dotrči majka i pomogne mu, da se izbavi iz toga nemiloga ležaja, gdje je svaki pokret značio novi ubod trnom. Bio je sa svih strana tako izboden, da nije mogao pravo ni sjediti ni hodati.

— Nesretni sine, kakav si mi! — krikne majka noseći ga kući. — I pravo ti bilo!

A češljugari oblietali, lepršali i vratili se u gniezdo. U njemu su našli četvero žive djece, a petoga je nestalo. Ostao je zgnječen u Mirkovu džepu.

Dok je češljugarka tugovala za izgubljenim ptičetom, češljugarac je tješio majku:

— Ostalo nam je još četvero. Naskoro će poletjeti, a onda ćemo se odseliti odavle i potražiti novi dom tamo na kraju sela. Pravo je rekla zeba: Treba se gniezditi što dalje od ljudskih domova!

STARA LIPA

Poslije sparnog dana digao se u predvečerje žestok vihor, a pratili ga gromovi i striele. Svijalo se granje uzbibano udarcima razbješnjelog vjetra, a prolaznici zastirali rukama oči, da ih vihor ne zaspe prašinom, što ju je vitlao po zraku. Posljednji je prolazio perivojem siedi prirodoslovac s knjižu-

rinom pod pazuhom. Bio je najrevniji član družtva za poljepšanje grada. Njegovim se nastojanjem grad pretvorio u gaj, iz kojega su provirivali crveni i sivi krovovi kuća i crkava. Veoma je volio svoje drveće, a sad eto prieti bura, da mu koje možda izčupa s korienjem. Dok je on još o tome mislio, udari grom, a stoljetna lipa svali se iz drvoreda i zakrči mu put.

— Sirotice stara! — zaprepašteno klikne prirodoslovac. — Tko bi mislio, da ćeš tako brzo svršiti! Prošle godine okresali smo ti granje, da te pomladimo, sapeli te napol trulu željeznim obručem, da se ne razpukneš, a sada si eto svršila. Ali neka. Zasadit ćemo drugu na tvome mjestu — reče i krene kući, da uteče pljusku, koji se svaki čas mogao izliti.

Ujutro je opet sinulo sunce. Prirodoslovac odmah krene u perivoj, da vidi, nije li vihor počinio još kakva kvara. Kad je stigao do povaljene lipe, za oko mu zape gorostasni divlji kesten. Stajao je ponosno kraj mrtve lipe i nad njom kao svjećice uzpravio svoje cvjetove.

— Divna slika! — klikne prirodoslovac. — Majka priroda postavila je orijaškog stražara sa tisuću svjećica nad odrom lipe.

Razgledao je svoju lipu. Samo jedna kora bila je na njezinu deblu još svježa, a sve ostalo izjela je trulež.

Volio je on ta stabla i njihovu razkošnu opremu, znao je, kako se i ona bore za život, da osvoje što više sokova matere zemlje i svjetlosti životvornog sunca. I kao da ti stvorovi Božji imaju dar govora, učinilo mu se, da čuje njihov razgovor.

— Baš mi je divno poslije ove tople kiše! — kliktao je divlji kesten.

— Bezkoristni vlasteoski soju! — prekori ga višnjica, koja je niknula prošle godine u grmu iz koštice, što je izpala vrabcu iz kljuna.

— Pa i jesam koljenović! — pohvali se kesten. — Potječem iz drevne Helade. U mojoj se sjeni odmarao pjesnik Homer, kad je nizao stihove o trojanskim i grčkim junacima.

— Hvalisavac! — reče višnjica.

— Prostakuša!

— Niknula sam iz koštice s najplemenitije španjolske višnje, koja svojim sočnim plodovima kriepi gladne i žedne. A ti?

— Ej, moje su listine stare, vrlo stare. U Homerovo doba činili smo već divnu hladovinu svetih gajeva Parnasa i dali odmaralište bogodanim pjesnicima. A onda su nas ljudi razširili po cielom svietu,

da budemo ponos gradskih perivoja. I treba da se razprostrani ovako plemenit soj.

— Ja sam još iz daljega ... sa dalekog Iztoka! — javi se odnekud dražestna gingko, neobično drvo, gizdajući se svojim živahnim lišćem na granama, što su se na njoj redale kao grane omorike. — U mojoj me domovini Japanu— nastavi gingko — veoma ciene. A eto i ovdje su mi dali počastno mjesto u perivoju, i mnogi posjetilac zastane, kad me vidi.

Gingko se oholo zanjiše, a bezbrojni njezini listovi zatrepere kao lepeze japanskih plesačica. I bili su doista slični maloj lepezi razkošenoj u sredini na dvoje.

— O, ti si to, Japanko! — javi se tisa, koja je rasla u prikrajku kao vazdazeleni grm zajedno s iztočnjačkim šimširom. — Čini mi se, da se previše hvališeš.

— Dakako — uplete se omorika. — Biljoznanci je vrstaju među nas četinjače, a zimi joj lišće pada.

— I nema onog otmjenog mirisa, koji kriepi bolestna pluća, kao mi — javi se vita jela. — Nametljiva došljakinja!

— Da, došljakinja! A ne znate, da je u doba Jure* bilo i ovuda bezkrajnih šuma našega roda! — uvrieđeno će gingko. — Istina je, da su prošla vremena naše moći i slave. Povukla sam se i skučila na daleki Japan i Kinu, i samo po žarkom piesku afričkih pustinja plazi neka moja daljnja rodica kao prosta puzavica. I jedva izmilji iz zemlje, već procvate.

— Vidite, koliko nas stranaca ima ovdje! — klikne ponosna platana, što je rasla iza klupe, na kojoj je sjedio prirodoslovac. — I ja sam s Iztoka, no ljudi vole sve što je neobično i liepo, pa su i mene prenieli ovamo.

— Ja sam pravo domaće diete, ali je moja obitelj slavna — pohvali se javor. — A rođaka imam čak u Japanu.

— U mojoj domovini! — uzdahne gingko.

* Površina naše Zemlje bila je u pradavnim vremenima drugačija nego danas. U mnogim dielovima svieta, gdje se danas uzdižu visoke planine, bila je Zemlja pokrivena morem. Sa suhih dielova Zemlje voda i vjetar su odnosili ostatke bilja i životinja i svakojaki krš u more, gdje su se oni staložili i okamenili. Djelovanjem sila iz Zemljine nutrine mnoga su dna morska kasnije — nakon milijuna godina — bila uzdignuta i popeta iznad morske površine. Tako su nastajale nove planine, a njihovo kruto kamenje, što se nalazi pod biljnim pokrovom, ono je isto, koje je nastalo na dnu mora taloženjem.

Kruti kameni sastav Zemljine kore dieli se prema tome, kada su nastali njezini slojevi, na staro, srednje, novo i najnovije vrieme. Doba Jura spada u srednje vrieme, jer u Zemljinoj kori ima iz pradavne prošlosti još starijih slojeva, koji su ostali čvrsti u svojim planinama ili pod površinom polja i mora.

I u kamenju Jura slojeva nalaze se okamenjene mnoge životinje i biljke, koje odavno više ne žive na Zemlji. Napominjemo, da su mnoge planine zapadne Hrvatske, osobito u Istri i Gorskom Kotaru, zatim Velebit i Plješivica pa one oko gornje Neretve, nastale od Jura kamenja.

— Tamo nam je bilo toplije nego ovdje, je li istina, zemljakinjo? — dobaci neki grmić, kojemu se lišće u suton svake jeseni zarumeni kao večernje nebo. Zato ga i vole u perivojima, a Japanci ga ciene, jer iz njega vade glasovitu pokost.

— Bože moj, koliko li se stranaca ovdje koči, a naša je stara lipa propala — pomisli prirodoslovac. — Kako li se hvališu, a šta bi istom uginula lipa mogla pričati! Ona je vidjela ovaj gradić, dok je još bio zabačeno selo i dok je mladež oko nje uz gajdašev svirku i pjesmu vodila kolo. Pod njom su varoški sudci krojili pravdu, a još su mnogo prije iz debla njezinih pradjedova stari Hrvati izrezivali likove svojih božanstava. A koliko tisuća i tisuća pčelinjeg naroda oblazi svake godine lipu, kad zamirišu njezini cvjetovi puni meda! I nikoga od njezinih da ne bude u ovom perivoju? Ne, to ne mogu dopustiti.

Prirodoslovac je ustao. A što je namislio, to je i izveo.

U jesen je dao na istome mjestu posaditi mladu lipu, opjevano drvo, najmilije hrvatskoj duši...

NIJE SE VRATILA

U grmu kraj pustog strništa živkalo je bezposleno jato vrabaca. Razpravljali su o pitanju, koje ih je najviše zabrinjivalo u to doba, kad se već lišće protkalo zlatnim vezom jeseni: kakva će ove godine biti zima? Eto, danas je djed Sjever već zaprietio i javio svoj skori dolazak, kad će u pratnji urnebesnog zvižduka skidati s granja uvelo lišće. Zanimalo ih je, hoće li ševe skoro poći na put. Već cio mjesec one krstare po njihovim poljima, pljačkaju, troše nemilice svakakve sjemenke i sjemenčice, što ih tu nađu, a to je vrabcima svagdanja hrana. Ne odu li skoro, imat će vrabčiji rod neprilika s prehranom.

Po običaju razpravljali su tako žurno, da su svi u isto vrieme živkali, i razumije se, da nitko nikoga nije razumio. Zato se i nisu nikako mogli dogovoriti, pa je prepirka uviek započinjala iznova. Starome Živku najposlije dodija ta graja, pa izmakne iz skupštine i odleti na onu granu gloga,koja je najviše stršila iz živice.

— Oglušio bih od njihove dreke! A oni najmlađi su najgori — srdio se stari vrabac.

— Oho, dragi Živko! Što ste se tako razžestili? Zar možda radi ljutoga djeda Sjevera, što je tako opasno zapuhao, da je vašem susjedu srušio gniezdo sa stare kruške? Da ne bude ove godine sniega prije

reda, ha? — začuje cvrkutav glas iz napol suhe trave. Bila je to ševa, koja se htjela još prije odlazka na zimovanje dobrano nakljukati zrnjem zreloga korova.

— Vi se bojite studeni više nego ja. Vi ste putnica, a ja ostajem kod kuće. Stisnut ću se u svome gniezdu ili gdjegod pod strehom, pa neka Sjever puše, koliko ga volja.

— Ili u gazdin hambar, je li? Ej, domišljan ste vi i gotovan prvog reda.

— A šta vi to o hambaru? Hajdete! Kao da je gazdi stalo za ono nekoliko zrna pšenice iz one velike gomile!

— Da, ne bi se poznalo, da ste sami, ali kada dođe sva vaša ciganija! No možda je za vas dobro, što ostajete. Naporan je naš put.

— Pa ostanite i vi. Pokazat ću vam sve rupe, kroz koje se ulazi u hambar i na tavane.

— Ne, ne ću krađom sramotiti čestito naše ime. Orači me ne bi više poštovali kao sada. Radije idem na jug. Tamo ima svega. Ima i zrnja, a kukčići zuje po poljima u tolikom broju, da ih se ne možemo nahvatati.

— Vi biste mesa, eh, a uz meso i malo salate! Dakako, i ja volim meso, a ove godine bilo ga je do grla. Koliko li sam debelih hrušteva razkomadao i koliko onih gadura gusjenica progutao. Zato nam seljak može oprostiti ono nekoliko pšeničnih zrna, što ih uzmemo bez njegova znanja. Sad nema mast- nih zalogaja, pa dobro dođe koja mrvica kruha, što izpadne školskoj djeci iz pune torbe, ili koje zrno pšenice, što nam ga je seljak spremio u hambaru.

— Spremio vam, velite? Spremio vam je kamen s dvorišta i mačka Mrkana! — podrugne se ševa.

— Da, ljudi brzo zaboravljaju dobročinstva! — zabugari Živko. Sjetio se, kako mu je Mrkan ugrabio iz gniezda staru vrabicu Sivku i pojeo je pred nje-

govim očima. Zaplakao bi, kad bi vrabci mogli plakati. No Živko se brzo otrese tih misli i upita:

— Zar se ne bojite tako težka puta?

— Nimalo. Više se bojim leda babe Zime i urlika djeda Sjevera.

— A laste su već odletjele. Otišla gospoda na zimovanje, da se nagledaju dalekih krajeva.

— Zar mislite, da je njima do ljepote stranog svieta? Varate se. I njima je draga domovina. One se ovdje gniezde, tu je njihov dom. No one moraju otići, jer bi ovdje u zimi poginule od gladi. I za vas je bolje, da odemo, jer vama ostaje više hrane. Nisu se laste zaželjele ni plodnog Egipta, ni kraljevskih piramida, ni stare sfinge s krnjastim nosom. Ne, mušice, kojih je ljeti bilo toliko, da su im same nalietale na otvorene kljunove, nestale su, pa od čega će laste živjeti? Zato su i otišle trbuhom za kruhom, da ga nađu u dalekom svietu.

— Čak u nekom Egiptu, velite? Pričala mi jednom roda s krova čudnovate stvari. Veli, da tamo živi neki gušter, krupan kao najveće prase.

— Dabome. To su krokodili. Ali ih se ne treba bojati. Krokodili se ne hrane vrabcima. Šta govorimo! Pa vi i niste za tako dalek put. Treba letjeti dan i noć, a dolje je vodurina bez kraja, modra kao i nebo gore. Prestrašite li se ili iznemognete na putu, odoste za uviek s ovoga svieta.

Živko se zadivio odvažnosti ptičice, koja nije bila veća od njega, a ipak je mislila na takav put.

— I ne bojite se? A kako ne zalutate?

— Ne znam ni ja. Znam samo to, da nas nešto tjera i da nas neka sila vodi, da ne zalutamo. Ipak, neke ne lete tako daleko, nego se spuste u našoj sunčanoj Dalmaciji i tamo prezime. No ja ću se s družicama svoga jata dignuti visoko, visoko. Dug je to put, no kad se opet spustim na tvrdo tlo na domaku vruće i bezvodne pustinje, odahnut ću. A onda ću se dići iznad zelenih paoma i letjeti nad močvarama, gdje cvatu divni lotosovi cvjetovi, i ugledati žitna polja one blagoslovljene zemlje. A već sutradan ću proletjeti mimo goleme zgrade velikoga grada.

— A ima li na tim zgradama pristojnih stanova, da bi se mogli vrabci nastaniti?

— Ima i tamo dosta vrabaca. A vi biste se tamo prestrašili one strašne Sfinge, što sjedi kao kakva neman u piesku.

— Zar ja? Ovdje su nam podigli nekakvo strašilo usred žita, a ja sam se blizu njega mirno častio i sjedao mu svaki dan na glavu.

— Šta je to prema onome! — reče ševa. — Ali sad moram k svome jatu, a sutra ćemo na put. Kad se u proljeće vratim, pripoviedat ću vam više.

Ševa se digne i odleti. A Živka obuze želja, da i on tamo odleti sa svojim jatom.

— Da je Bog i meni dao jaka krila, krenuo bih s njima. Tamo možda nema kobaca i bezobraznih derana, koji se na nas nabacuju kamenjem.

Ogleda se oko sebe, no njegova je družba već bila nekuda odletjela.

Krenuo je u svoje traljavo gniezdo i stisnuo se na svome nemarno nastrtom ležaju.

Njegova skitnička narav gonila ga nekamo, gdje i zimi imade posvuda zrnja, a ne samo u hambaru i po prtinama sniega. No znao je, da mu Bog nije dao takvih krila, da preleti široko more. Istina je, i njegova je pradomovina daleko, negdje na azijskim stepama, no odanle se lako mogao prelietćući iz šikare u šikaru doskitati ovamo. Znao je on, šta može, pa je zato brzo zaboravio ševinu priču.

Kad se u proljeće razbusala pšenica, Živko je često dolietao na glogovu granu i čekao znanicu, da mu izpriča šta je vidjela na putu. Ali nje nije bilo.

— Možda je negdje našla bolje mjesto i tamo savila gniezdo? — mislio je. No ipak mu se to učinilo nevjerojatnim, jer bi bolje mjesto jedva mogla naći. Pšenica i trava ovdje su vrlo bujne, a jastrebovi i kobci se riedko vide.

A kad je jednog jutra našao neku ševu, kako nosi travke i savija gniezdo upravo ondje, gdje je bio dom njegove znanice, upita je:

— Zar se prijašnja stanarica ne će vratiti?

— Moja rodica? Ne će se vratiti.

— Zar je u tuđoj zemlji savila gniezdo?

— Nije. Ljudi su je ulovili. Zajedno smo putovale, ali ja sam se spasila.

— Zar su je pojeli? Pa mala ševa nije nikakav zalogaj za čovjeka — začudi se Živko.

— Sama jedna nije, ali to je bio lov na tisuće.

Živku se sažali. Ovako mile i bezazlene ptičice, koje ovdje svatko poštuje i nitko se na njih ne nabacuje kamenjem kao na vrabce, pa ih negdje tako divljački tamane! — Proklet bio, tko diže ruku na ove umiljate glasnike proljeća! — prokune vrabac.

— Da, i mene je gotovo stigla ista sudbina! — nastavi nova susjeda. — Bilo je to u sunčanoj zemlji Italiji. Naše se jato spustilo, da se odmori. No došli gusari i zavitlali mrežom tako vješto, da nismo mogle pobjeći, i polovili nas veliko množtvo. Ja sam se ipak nekako provukla kroz rupu, gdje je mreža bila proderana, i utekla. A nesretna moja rodica zaglavila je s ostalim iz našeg jata. Ne znam, je li se još koja spasila. Vele, da ih tamo prodaju na trgu kao veliku poslasticu.

— Jadnica! ... Ipak je nama vrabcima bolje, što ostajemo u svojoj domovini! — klikne Živko i odprhne za svojim jatom.

KRAJ

SADRŽAJ

Str.

Tajanstvena gora 5

U sjeni šume i šikare

Leptir šarenokrilac 13
Pogibija vuka Mrkonje 20
Posljednja noć staroga gavrana 24
Teta lija je dolijala 29
Živica smrti 35
Družba širokih klobuka 42
Priča o đurđici i jaglacu 46
Kraljevska svieća na grobu starog jablana 50

Na tihim vodama Crne Bare

Prvi gost 55
Žabac slavopojac 59
Sretna vrba 67
Pelivan Vrtirep 73
Sijač žute smrti 77

Obitelj patka Brljavca
Prvi dan u bari 88
Patčija škola u Crnoj Bari 96
Strahote noći 100

Iza naših domova

Žuta grobnica sjenice Crnulje 107
Priča o crvenoj astri 114
Neprijatelji zlatnoga klasja 123
Preslan kupus zeca Brkonje 131
Četiri kradljivca 135
Ševin posljednji liet 142
Za novim domom 144
Stara lipa 153
Nije se vratila 159

SLIKE

Str.

1. Leptir šarenokrilac i ruža 18
2. Vuk Mrkonja pred selom 23
3. Smrt staroga gavrana 28
4. Lugarova puška 34
5. Jež i riđovka 39
6. Ciganska lovina 41
7. Kod varganja 45
8. Pred jaglacem 48
9. Bumbar i perunika 56
10. Zelenko i lopoč 63
11. Pod vrbom 72
12. Pliska 74
13. Putnik i komarac 84
14. Patkova obitelj 90
15. Zelenkova smrt 95
16. Lisac se primiče 103
17. Sjenice 110
18. Žuta stupica 112
19. Crvena astra 118
20. Astra i bolestna djevojčica 122
21. Neprijatelji zlatnoga klasja 129
22. Zecovi se bude 131
23. Zec u kupusu 133
24. Potjera 134
25. Jazavac 139
26. Ševa i sokol 143
27. Progonitelj malih ptica 145
28. Pred oborenom lipom 153
29. Vrabac i ševa 160
30. Nad egipatskim piramidama 163

Tiskanje ove knjige dovršeno je 20. travnja 1944.